

TYÖNEUVOSTO

LAUSUNTO

TN 1495-23

PL 32

(ään. 6.3)

00023 VALTIONEUVOSTO

puh. 09 - 645 593

21.8.2023

12/2022

Työneuvosto katsoi yleisessä lausunnossaan, että kaikki työsuhteelta vaadittavat yksittäiset tunnusmerkit täyttyivät niin kutsuttujen freelance-tulkkien työssä, eikä työsuhteen ja itsenäisen yrittäjätyön väliselle kokonaisharkinnalle ollut tarvetta. Mainitut tulkit suorittivat X Oy:n kanssa solmimansa sopimuksen perusteella yksittäisiä tulkkaustehtäviä, joita X Oy oli saanut omilta asiakkailtaan. Työsuhteessa tehtävän freelance-tulkin työn ei katsottu kuuluvan työaikalain 2 §:n soveltamisalaan, koska työaika-autonomia ei täyttynyt. Työaikalain katsottiin soveltuvan työhön. Työneuvosto korosti, että kysymys on useaa sataa freelance-tulkkia koskevasta yleisestä kannanotosta, jolla ei sellaisenaan voida ratkaista yksittäistapauksia. Freelance-tulkkien joukossa voi olla sekä työsuhteisia työntekijöitä että itsenäisiä yrittäjiä.

Lausunnonpyytäjä: Etelä-Suomen aluehallintovirasto, työsuojelun vastuualue

Asia: Työaikalain (872/2019) 1 §:n ja 2 §:n 1 momentin 4 kohdan tulkinta

Vireille: 22.9.2022

Työnantaja: X Oy

Lausuntopyyntö

Etelä-Suomen aluehallintoviraston työsuojelun vastuualue (jäljempänä työsuojeluviranomainen) on pyytänyt työneuvostolta lausuntoa siitä, kuuluuko X Oy:lle (jäljempänä myös yhtiö) työskentelevien niin sanottujen freelance-tulkkien suorittama työ työaikalain (872/2019) 1 §:n soveltamisalaan. Mikäli kyseessä katsotaan olevan työaikalain soveltamisalaan kuuluva työsuhteessa tehtävä tulkkaustyö, on työneuvostoa pyydetty lausumaan siitä, voiko työ jäädä työaikalain soveltamisalan ulkopuolelle sen 2 §:n 1 momentin 4 kohdan perusteella.

Työaikalain soveltaminen freelance-tulkkien työhön on tullut esille työsuojeluviranomaisen valvontatyössä. Siinä yhteydessä on havaittu, että X Oy pitää freelance-tulkkeja itsenäisinä yrittäjinä, joten heihin ei ole sovellettu työaikalakia. Työsuojeluviranomaisen saatavilla olevien tietojen mukaan yhtiössä on freelance-tulkkien ohella työsuhteessa olevia tulkkeja.

Lausuntopyynnössä olevan kuvauksen mukaan freelance-tulkin kanssa solmitaan kirjallinen palvelusopimus ja salassapitosopimus. X Oy perehdyttää freelance-tulkin yhtiön käytänteisiin ja sähköisen tulkkisovelluksen käyttöön. Yhtiö ei määrittele freelance-tulkkien työaikoja, vaan tarjoaa heille X Oy:n asiakkaalta saatuja toimeksiantoja, jos tulkki on ilmoittanut olevansa ylipäänsä käytettävissä. Freelance-tulkki saa itse valita, mitä toimeksiantoja hän ottaa vastaan. Freelance-tulkki saa jokaisesta toimeksiannosta palkkion, jonka suuruuteen vaikuttaa tulkkausalan koulutus, tulkkauskokemus ja toimeksiannon luonne. Yhtiö ohjeistaa freelance-tulkkeja muun muassa esittäytymisestä ja tulkkausetiikasta, samoin kuin tarkistamaan kaikki toimeksiantoja koskevat tiedot tulkkisovelluksesta hyvissä ajoin ennen tulkkausta, matka-ajan ja reitin sekä olemaan paikalla hyvissä ajoin ennen kunkin tulkkaustapahtuman alkua. Ennen tulkkausta freelance-tulkin tulee perehtyä sanastoon ja käsitteistöön. Tulkki ei saa lähteä toimeksiantopaikalta ilman lupaa, vaikka tulkkaus loppuisi etuajassa. Tulkkauksen tilaajalla on oikeus hyödyntää tulkkia koko varattu aika. Freelance-tulkkien on raportoitava X Oy:lle tulkkaustapahtuma jälkikäteen tulkkisovelluksessa ja mahdollisista erimielisyystilanteista asiakkaan kanssa sekä ilmoitettava kaikista muutoksista, kuten myöhästymisistä. Freelance-tulkki ei saa vapaasti siirtää saamaansa toimeksiantoa ulkopuoliselle, vaan hänen tulee tehdä työnsä henkilökohtaisesti. Yhtiö on tuonut esille, että freelance-tulkit tekevät yleensä tulkkauksia useille toimeksiantajalle, eivät pelkästään sille. Yhtiö ei tarjoa freelance-tulkeille työvälaineitä, ja edellyttää tulkeilta älypuhelinta tai muuta elektronista laitetta, johon voi ladata tulkkisovelluksen ja jolla sitä voi käyttää.

Aluehallintoviraston käsityksen mukaan on selvää, että X Oy:n ja freelance-tulkin välinen sopimus koskee työsuoritusta, työtä tehdään henkilökohtaisesti vastiketta vastaan ja yhtiön lukuun. Epäselvänä voitaisiin aluehallintoviraston mukaan pitää ainoastaan johto ja valvonta - tunnusmerkin täyttymistä.

Työnantajan kuuleminen asianosaisena

X Oy on kertonut tarjoavansa kielipalveluita asiakkailleen kahdella eri liiketoiminta-alueella, jotka ovat käännöspalvelut ja tulkkipalvelut. Molemmilla liiketoiminta-alueilla on omat alihankkijaverkostonsa. Tulkkausliiketoiminnalla on verkostossaan useita satoja freelance-tulkkeja. Tulkki- tai tulkkauspalveluiden keskeiset tuotteet ovat asioimis- ja oikeustulkkaus. Asioimis- ja oikeustulkausta suoritetaan joko etä- tai läsnäolotulkkauksena. Yhtiöllä on palveluksessaan myös työsuhteisia tulkkeja.

X Oy solmii freelance-tulkkien kanssa toistaiseksi voimassa olevan palvelusopimukseksi otsikoidun sopimuksen. Siinä sovitaan tulkkauspalveluiden hankintaa ja toimitusta koskevista ehdoista. Sopimuksessa on sovittu siitä, että sopimus tai sen perusteella tehdyt erilliset toimeksiannot eivät muodosta työsuhdetta eikä niitä säännellä työsopimuslain tai muun työlainsäädännön mukaan. Mikäli sopimuksen katsottaisiin muodostavan työlainsäädännön alaisia velvoitteita, on freelance-tulkki niistä sopimuksen mukaan yksin vastuussa. Sopimuksessa on sovittu myös siitä, että jokaisen toimeksiannon sisältö, aikataulu, arvioitu tuntimäärä ja muut tarkemmat tiedot sovitaan erikseen toimeksiantokohtaisesti.

Freelance-tulkilla on oikeus kieltäytyä yksittäisistä tulkkaustoimeksiannoista, eikä X Oy ole velvollinen tarjoamaan niitä. Yhtiö tekee tarjouksen toimeksiannosta ja siihen liittyvistä ehdoista freelance-tulkille yhtiön sähköisen järjestelmän tai sovelluksen kautta. Freelance-tulkki hyväksyy kunkin toimeksiannon sähköisessä järjestelmässä. Freelance-tulkilla ei ole oikeutta palkata alihankkijoita tai muita kolmansia osapuolia suorittamaan toimeksiantoa ilman yhtiön etukäteen antamaa kirjallista suostumusta.

Palvelusopimuksessa on ehtoja tulkkauksen toteutuksesta ja laadusta. Niiden mukaan freelance-tulkki on vastuussa sopimuksessa ja erillisellä sopimuksella sovittujen toimeksiantojen toteuttamisesta sillä osaamisella, huolellisuudella ja varovaisuudella, jota ammattitaitoiselta tulkilta voidaan edellyttää. Edelleen freelance-tulkki vastaa siitä, että tulkkaus on sopimuksessa vahvistettujen vaatimusten sekä lain, määräysten, säädösten ja muiden asiaan liittyvien viranomaisten asettamien velvoitteiden, tulkin ammattisäännösten ja ammattietiikan (code d'honneur), samoin kuin X Oy:n arvojen mukainen. Freelance-tulkin on noudatettava myös muita yhtiön antamia ohjeita.

X Oy edellyttää, että jokaisella sen alihankkijana toimivalla freelance-tulkilla on Y-tunnus. Freelance-tulkki hankkii sen itse sekä tekee kaupparekisteri-ilmoituksen ja muut vastaavat yritystään koskevat ilmoitukset. Freelance-tulkki ilmoittautuu itse myös ennakkoperintärekisteriin, maksaa ennakkoveronsa sekä suorittaa eläke- ja muut vakuutusmaksunsa.

X Oy:n toimintamallissa tulkkauspalveluja tarvitsevat asiakkaat ottavat yhteyttä yhtiöön, minkä jälkeen se joko määrää jonkun asiakkaan määrittelemät edellytykset täyttävän työsuhteisen tulkkinsa hoitamaan kyseisen tulkkaustehtävän tai tarjoaa sitä samat edellytykset täyttävälle

freelance-tulkille. Tehtävää tarjotaan freelance-tulkille kirjaamalla asiakkaan tilaus yhtiön elektroniseen järjestelmään. Asiakas antaa toimeksiannon lähtö- ja taustatiedot sekä ohjeet. Asiakas myös vastaa tarkentaviin kysymyksiin ja lähettää tarvittavat taustamateriaalit. Järjestelmässä on mahdollista tarjota freelance-tulkille toimeksiantoja ainoastaan sellaisille ajankohdille, joihin freelance-tulkki pitää kalenteriaan auki ja ilmoittaa siten olevansa käytettävissä toimeksiantojen hoitamiseen kyseisinä ajankohtina.

Freelance-tulkkit voivat itse päättää, ottavatko he vastaan yhtiön tarjoaman toimeksiannon, vastaamalla tarjoukseen kyllä tai ei. Mitään perusteluja mahdolliselle kieltäytymiselle ei tarvitse esittää. Freelance-tulkkit voivat myös olla kokonaan vastaamatta toimeksiantoa koskevaan tarjoukseen. Lisäksi heillä on mahdollisuus peruuttaa jo vastaanottamansa toimeksianto. Toimeksiantotarjoukseen vastaamattomuus, toimeksiannosta kieltäytyminen tai toimeksiannon peruuttaminen eivät aiheuta sanktioita freelance-tulkille. Käytännössä freelance-tulkkit sulkevat säännöllisesti kalentereitaan, kieltäytyvät toimeksiannoista ja peruuttavat niitä.

Palvelusopimuksen mukaan freelance-tulkki on velvollinen ilmoittamaan kaikista toimeksiantoa koskevista viiveistä X Oy:lle heti niiden tapahtuessa tai uhatessa tapahtua puhelimitse tai muun yhtiön kulloinkin osoittaman yhteyskanavan kautta. Freelance-tulkki on sitoutunut peruuttamaan toimeksiannot mahdollisimman pian sen jälkeen, kun käy ilmi, että toimeksiantoa ei voi toteuttaa luvulla tavalla. Jos freelance-tulkki ei suorita vastaanottamaansa erillistä toimeksiantoa (ei saavu paikalle / ei vastaa puhelimeen) tai ilman painavaa perusteltua syytä peruuttaa toimeksiannon myöhemmin kuin 48 tuntia ennen sen alkua, on hän sitoutunut korvaamaan yhtiölle koituvat mahdolliset asiakassopimuksen mukaiset seuraamukset. Kyseessä on normaali vastuunjako sopimusketjussa, eli asiakkaalle alihankkijan menettelystä aiheutunut vahinko vyörytetään alihankkijalle. X Oy:llä on kaikkina aikoina oikeus peruuttaa sellaiset toimeksiannot, joita freelance-tulkki ei ole vielä toteuttanut. Yhtiö lähettää mahdollisen peruutuksen sähköpostitse ja tekstiviestillä.

X Oy:n antaman ohjeistuksen mukaan on tärkeää, että freelance-tulkki ja asiakas ovat yhtä mieltä aloitus- ja lopetusajoista sekä matka-ajoista. Erimielisyystilanteissa freelance-tulkin on otettava yhteyttä yhtiöön. Samoin hänen on ilmoitettava sille kaikista muutoksista, kuten myöhästymisistä. Tulkkauksen jälkeen freelance-tulkki raportoi tulkkauksen tulkkisovelluksessa ja pyytää asiakkaalta raportin kuittausta heti tulkkauksen päätyttyä. Yhtiöllä on oltava tieto sen alihankkijana toimineen freelance-tulkin toteuttamasta toimeksiannosta ja sen kestosta. Asiakkaan tulee hyväksyä saamansa palvelu ennen sen maksamista X Oy:lle. Asiakkaan hyväksyntä on myös edellytyksenä sille, että yhtiö maksaa toimeksiannosta freelance-tulkille.

X Oy saa tiedon ainoastaan freelance-tulkin toteutuneen tulkkaustapahtuman kestosta. Se ei saa tietoa tulkkaukseen valmistautumiseen käytetystä ajasta tai muusta freelance-tulkin toimeksiantoon käyttämästä ajasta. Yhtiö ei seuraa freelance-tulkkien työntekoon käyttämää aikaa, eivätkä yhtiö ja freelance-tulkkit ole sopineet mistään toimeksiantojen tai niihin käytettävän ajan vähimmäis- tai enimmäismäärästä. Freelance-tulkkit huolehtivat itse siitä, että he ehtivät

suorittaa kaikki vastaanottamansa tulkkaustoimeksiannot ja laskevat itse riittävän siirtymisajan paikasta toiseen.

Freelance-tulkit saavat palkkion jokaisesta toimeksiannosta palvelusopimuksessa sovitulla tavalla. Freelance-tulkin palkkio määräytyy X Oy:n laatimien vakioehtojen mukaan. Palkkion suuruuteen vaikuttavat tulkkausalan koulutus, tulkkauskokemus ja toimeksiannon luonne, minkä lisäksi freelance-tulkille voidaan korvata matkakuluja. Yhtiö ilmoittaa jokaiselle freelance-tulkille erikseen, minkä suuruisiin palkkioihin ja korvauksiin hänellä on oikeus. Tietyissä erityisissä kielissä yhtiö ja erät freelance-tulkit ovat neuvotelleet pätevyyskategorioita korkeamman palkkion. Freelance-tulkit laskuttavat yritystensä kautta yhtiötä tekemästään tulkkaustyöstä ja yhtiö laskuttaa edelleen asiakkaitaan käyttämiensä freelance-tulkkien palveluista. Freelance-tulkit vastaavat kaikista tulkkaukseen ja muuhun toimintaansa liittyvistä kuluista. He vastaavat omista matkakustannuksistaan, paitsi niissä tapauksissa, joissa matkakulut kuuluvat asiakassopimuksen mukaan asiakkaan korvattaviksi.

Freelance-tulkit käyttävät omia työvälineitään ja määrittelevät itse minkälaisella työvälineellä he saavat tulkkaustehtävät suoritetuiksi. Tässä tarkoitettuja työvälineitä ovat muun muassa puhelimet, tietokoneet ja autot. Palvelusopimuksen mukaan freelance-tulkeilla on velvollisuus varmistaa, että elektronisia järjestelmiä ja toimeksiantoihin liittyvää aineistoa käytetään laitteilla, joissa on päivitetty virustorjunta ja suoja tietojärjestelmämurtojen varalta, kuten palomuri tai vastaava. Freelance-tulkit vastaavat itse myös työvälineidensä hankinnasta ja ylläpidosta, eikä X Oy maksa niistä heille erillistä korvausta.

Mikäli freelance-tulkki ei suorita palveluaan toimeksiannon kuvauksen mukaisesti tai menettelee tulkin ammatteisä sääntöjen ja -etiikan vastaisesti, joutuu hän maksamaan X Oy:lle asiakkaalle annetun hyvityksen johdosta sopimussakkoa ja vahingonkorvausta. Freelance-tulkin palkkiota voidaan vähentää myös myöhästymisen perusteella sopimussakon luonteisesti.

X Oy:n ja freelance-tulkin välisen palvelusopimuksen ehtojen mukaan freelance-tulkin on varmistettava, onko hän toiminnastaan arvonlisäverovelvollinen. Arvonlisäverovelvollisuus tulee ilmoittaa yhtiölle. Arvonlisävero lisätään palkkioihin kulloinkin voimassa olevien sääntöjen mukaisesti. Mikäli freelance-tulkki ei hoida verovelvoitteitaan, yhtiöllä on oikeus purkaa hänen kanssaan solmittu palvelusopimus.

X Oy:n mukaan freelance-tulkin palkkiotaso on paljon suurempi verrattuna sen työsuhteessa olevien tulkkien palkkaan. Tämä johtuu siitä, että freelance-tulkeilla on velvollisuus hoitaa omat yrittäjävelvoitteensa, kun taas yhtiö maksaa työsuhteisten tulkkien palkoista normaalit työnantajan maksettavaksi kuuluvat sivukulut. Valtaosa yhtiön freelance-tulkeista suorittaa toimeksiantoja useille eri tulkkausalan toimijoille. He myös markkinoivat itse itseään ja myyvät palveluitaan suoraan asiakkaille.

Freelance-tulkit saavat itse valita, tulkkaavatko he etänä puhelimitse, videon välityksellä vai paikan päällä läsnä ollen. Freelance-tulkit eivät tee töitä X Oy:n toimitiloissa, eikä yhtiöllä ole oikeutta puuttua heidän valitsemaansa työntekopaikkaan. Yhtiön asiakkaat edellyttävät, että yhtiö

ilmoittaa tulkkauksen suorittavan tulkin nimen. Tämä johtuu siitä, että asiakkaat asettavat jokaisessa tilauksessa tietyt tulkkeja koskevat palveluvaatimukset, jotka voivat koskea tulkkien pätevyyttä, erikoisosaamista, henkilökohtaisia turvallisuusselvityksiä, esteettömyyttä ja salassapitositoumuksia.

X Oy vastaa asiakkailleen siitä, että sen käyttämä freelance-tulkki täyttää asiakkaan kullekin toimeksiannolle asettamat vaatimukset. Mikäli yhtiö toimittaisi asiakkaalleen palveluita sellaiselta freelance-tulkilta, joka ei täytä asiakkaan asettamia vaatimuksia tai vaihtaisi tulkkia ilman asiakkaan lupaa, voisi yhtiölle syntyä merkittäviä korvausvastuita. Tämän vuoksi ei ole mahdollista, että freelance-tulkki tekisi itse henkilövaihdoksia. Freelance-tulkit sitoutuvat palvelusopimuksissa yhdessä sovittuihin toimintamalleihin. Palvelusopimuksissa on määritelty laatutaso ja vaadittu tulkin ammattisäännösten ja -etiikan noudattamista sekä sitä, että freelance-tulkit eivät ota vastaan toimeksiantoa, joka voisi aiheuttaa eturistiriidan tulkin ja yhtiön välillä.

Freelance-tulkin aloittaessa yhteistyön X Oy:n kanssa selvitetään hänen kanssaan yhteistyötä koskevat käytännön asiat. Yhtiö järjestää kaikille freelance-tulkeille noin kahden tunnin pituisen yhteisten toimintatapojen läpikäynnin. Tulkkausalan vakiintuneen käytännön mukaisesti asiakkaat asettavat muun muassa tulkin esittäytymiseen ja tulkkien ammattisäännösten noudattamiseen liittyviä vaatimuksia. Muun muassa etätulkkauksessa asiakkaat tarvitsevat myös tulkin yhteystiedot. Freelance-tulkeille, joilla ei ole aiempaa kokemusta tulkkauksesta, järjestetään vapaaehtoinen kahden päivän pituinen tulkkausalan johdantokurssi. Se on suunnattu lähinnä sellaisille tulkeille, joilla ei ole ammattitutkintoa. Yhtiö tarjoaa freelance-tulkeilleen mainitun kurssin, mutta ei edellytä siihen osallistumista.

Asiakas tuottaa tehtävänannon kaikille tulkeille, joten X Oy ei ohjeista freelance-tulkkeja tulkkaustehtävien suorittamisessa. Tehtävänanto välittyy tehtäväkohtaisesti elektronisesta järjestelmästä. Freelance-tulkeille toimitetaan asiakkaan mahdollisesti etukäteen lähettämät lisämateriaalit. Tulkkauksen aikana asiakas voi myös antaa lisäohjeita. Freelance-tulkit vastaavat itsenäisesti tehtävään valmistautumisesta ja sen suorittamisesta sekä työn laadusta. Yhtiö ei valvo freelance-tulkkien suorittamaa tulkkausta, eikä sillä olisi edes oikeutta siihen. Tulkkaustilanteet ovat luottamuksellisia, eikä niihin oteta mukaan ulkopuolisia henkilöitä.

X Oy ohjeistaa freelance-tulkkejaan yrittäjävetoisten täyttämässä ja järjestää heille vapaaehtoisia koulutustilaisuuksia yrittäjävetoisista. Tämä on osa yhtiön laajempaa vastuullisuustyötä. Lisäksi yhtiö ohjeistaa freelance-tulkkejaan elektronisten järjestelmien käyttämisessä. Yhtiön antamaa ohjeistusta voi verrata esimerkiksi rakennusurakkaan, jossa alirakojen annetaan tilaajan rakennuspiirustus ja pyydetään suorittamaan työ annettujen piirustusten mukaisesti yleistä huolellisuutta noudattaen. Yhtiön ja freelance-tulkkien välisen palvelusopimuksen mukaan yksittäisen toimeksiannon yhteydessä kaikki tulkin tuottamat materiaalit ja niihin liittyvät oikeudet – mukaan lukien kaikki immateriaalioikeudet – kuuluvat yhtiölle tai sen asiakkaalle.

X Oy:n mukaan on selvää, että freelance-tulkit eivät ole työntekijöitä, joita työlainsäädäntö ylipäänsä koskisi. Mikäli freelance-tulkit katsottaisiin työsuhteisiksi, ei heihin tule työaikalaki sovellettavaksi sen 2 §:n 1 momentin 4 kohdan perusteella.

Lisäselvitys

Asiassa pyydetyn lisäselvityksen ja järjestetyn suullisen kuulemisen perusteella X Oy:ltä on saatu seuraavia tarkentavia tietoja.

X Oy käyttää kaikista ei-työsuhteisista tulkkausta toimittavista yhteistyökumppaneistaan nimitystä freelance-tulkki / freelancer-tulkki riippumatta, onko toimintamuotona yksityinen elinkeinonharjoittaja, osakeyhtiö tai muu yhtiö. Yhtiön freelance-tulkkien joukossa on Y-tunnuksella toimivia yksityisiä elinkeinonharjoittajia, osakeyhtiöitä ja muiden yhtiömuotojen edustajia. Yhtiö edellyttää, että kaikilla sen freelance-tulkeilla on Y-tunnus.

X Oy:n työsuhteiset tulkit hoitavat yksinomaan etätulkkauksia. He eivät hoida lainkaan läsnäolotulkkauksia. Työsuhteinen tulkki on velvollinen hoitamaan kaikki yhtiön osoittamat tehtävät. Freelance-tulkki voi sen sijaan päättää ja ilmoittaa etukäteen, millaisia tehtäviä ja milloin ottaa vastaan ja hoitaako hän sekä etä- että läsnätulkkauksia. Freelance-tulkki voi myös tehtäväkohtaisesti päättää siitä, ottaako hän tarjotun tulkkausten vastaan.

X Oy:n asiakkaiden tilaamat tulkkaustehtävät jaetaan tehtäviksi joko työsuhteisille tulkeille tai freelance-tulkeille yhtiön automatisoidun varausjärjestelmän tai sen koordinaattorin suorittaman manuaalisen koordinoinnin perusteella. Valtaosa tehtävistä jaetaan automaattisen järjestelmän kautta. Manuaalikoordinointia tarvitaan tilauksissa, joissa on erityisehtoja, useampia tulkkaustapahtumia, matkustamista tms. Tehtävää jaettaessa otetaan huomioon asiakkaan tilauksessaan asettamat ehdot sekä tulkille asetetut osaamistaso- ja muut vaatimukset. Sen jälkeen tehtävä jaetaan soveltuvalle tulkille. Ensisijaisesti tilaus jaetaan yhtiön työsuhteiselle tulkille. Jos työsuhteisista tulkkeja ei ole vapaana tai tehtävä ei sovi työsuhteisille tulkeille, tarjotaan sitä jollekin freelance-tulkeista. Käytännössä jakamisessa käytetään apuna niin sanottuja tulkikortteja, jotka ovat osa yhtiön sähköisiä järjestelmiä. Kaikilla tulkeilla (työsuhteiset tulkit ja freelance-tulkit) on tulkikortti, jossa on tulkkeja koskevat tiedot (mm. henkilötiedot, osaaminen ja pätevyys). Lisäksi siinä on tulkikalenteri. Freelance-tulkkien tulkikorteissa on ominaisuus, jolla voidaan rajoittaa käytettävyyttä ja vastaanotettavien toimeksiantojen tyyppiä (esim. ottaako vastaan etätulkkauksia).

Molempien tulkkiryhmiä tulkkien on oltava asiakkaan käytössä koko tilatun ajan. Asiakas voi antaa luvan poistua paikalta. Asiakas voi yleensä osoittaa freelance-tulkille muita tulkkauksia varatulle ajalle, mikäli tulkkaus loppuu aikaisemmin ja tilattua aikaa on siihen riittävästi jäljellä.

Tulkkaussovellusta käytetään kaikkien X Oy:n tulkkien kanssa. Yhtiön asiakas saa halutessaan tiedon siitä, hoitaako tulkkauksen työsuhteinen tulkki vai freelance-tulkki. Asiakas saa aina tietoonsa tulkin nimen.

X Oy:llä on ollut koko ajan vuodesta 1989 lukien käytössä pääpiirteittäin samanlainen toimintamalli eli jako työsuhteisiin tulkkeihin ja freelance-tulkkeihin. Tulkkien määrä on vaihdellut, ja esimerkiksi vuosina 2011–2016 ei työsuhteisia tulkkeja ollut lainkaan.

Palvelusopimusten solmiminen on aina perustunut siihen, että työsuorittaja on alihankintasuhteessa. Palvelusopimus solmitaan toistaiseksi voimassa olevaksi, ja yksittäiset toimeksiannot hyväksytään erikseen. Sopimuksen nimi on vaihdellut ja sen sisältö on kehittynyt. Nykyinen palvelusopimuksen pohja perustuu vuonna 2018 toteutettuun uudistukseen. Osa sopimussuhteista freelance-tulkkien kanssa on solmittu 30 vuotta sitten ja osa vasta vuonna 2023.

X Oy on edellyttänyt kaikilta freelance-tulkeiltaan 1.7.2021 lukien Y-tunnusta. Tätä ennen sillä oli sekä Y-tunnuksellisia että Y-tunnuksettomia freelance-tulkkeja.

Freelance-tulkin palkkio määräytyy useimmiten yhtiön vakioehtojen mukaisesti, ellei muuta ole erityistilanteissa sovittu. Palkkiosta ei voida kuitenkaan sopia toimeksiantokohtaisesti.

Toimitettujen asiakirjojen mukaan freelance-tulkki saa palkkionsa itselaskutuksen. Itselaskutus (self invoice) on prosessi, jossa ostaja laatii laskun myyjän puolesta. Ostajan laatima lasku katsotaan myyjän antamaksi, jos myyjä ja ostaja ovat sopineet asiasta ja on olemassa järjestely, jonka mukaan myyjä hyväksyy laskun. Yhtiö tarjoaa freelance-tulkeille itselaskutuspalvelua, jossa se muodostaa freelance-tulkin puolesta laskun kaikista kuukauden aikaisista toimeksiannoista. Lasku lähetetään freelance-tulkille sähköpostitse tarkistettavaksi. Freelance-tulkki on vastuussa laskun tarkastamisesta ja hyväksymisestä. Mikäli freelance-tulkki on eri mieltä laskun sisällöstä, ottaa hän yhteyttä yhtiön talousosastoon, jonka kanssa asia selvitetään ja lasku korjataan tarvittaessa. Freelance-tulkin hyväksynnän jälkeen yhtiö maksaa korvaukset suoritetuista toimeksiannoista laskun perusteella. Mikäli freelance-tulkki ei haluaisi, että yhtiö toimittaa hänelle self invoice -laskun, voi freelance-tulkki myös itse muodostaa tehdyistä toimeksiannoista laskun ja toimittaa sen yhtiölle. Käytännössä yksikään freelance-tulkki ei ole ehdottanut yhtiölle viimeksi mainittua toimintamallia.

Jos asiakas peruuttaa X Oy:ltä tekemänsä tilauksen, perutaan toimeksianto myös freelance-tulkilta. Mikäli asiakas maksaa korvauksen koko tilauksesta tai osasta, yhtiö maksaa korvauksen samalla periaatteella freelance-tulkille.

Jos toimeksiannon kesto on tilattua aikaa lyhempi, saa freelance-tulkki tilatulta ajalta palkkion. Freelance-tulkki voi siis joissain tilanteissa saada kolme tuntia kestävän toimeksiannon palkkion, vaikka todellisuudessa toimeksianto kestäisi vaikkapa vain tunnin. Asiakkaalla on oikeus osoittaa loppuajaksi muuta tehtävää. Freelance-tulkki voi olla myös vapaa tekemään muuta, jos tehtävä hoituu tilattua nopeammin. Työsuhteinen tulkki saa palkan riippumatta yksittäisen toimeksiannon kestosta.

Freelance-tulkit saavat tarjouksen tehtävästä aina tulkkikohtaisesti ja yksi tulkki kerrallaan. Jos useampi freelance-tulkki täyttää asiakkaan tilauksessa asettamat edellytykset, valitsee X Oy heistä laadukkaimman. Jos valittavana on kaksi yhtä hyvää/laadukasta freelance-tulkkiä, valitaan se kumpi vastaa tarjoukseen todennäköisemmin. Laatupoikkeamat ja tehtyjen tulkkauksen määrä vaikuttavat siis tulkin valintaan eli siihen, missä järjestyksessä hänelle tarjotaan tehtäviä. Laatujärjestelmä on algoritmipohjainen. Tehtävät eivät ole freelance-tulkkiä valittavissa järjestelmässä vaan freelance-tulkki saa aina yhtiöltä henkilökohtaisen tarjouksen tehtävästä.

Lähtökohtana on, että freelance-tulkki vastaa itse kaikista matkakustannuksistaan, mukaan lukien päivärahoiden ja aterikorvausten luonteiset erät. Tällaiset matkakustannukset sisältyvät yleensä freelance-tulkin palkkioon. Jos X Oy:n asiakas maksaa sopimuksen mukaan yhtiölle tulkkiä matkakuluja (mukaan lukien päivärahat ja aterikorvaukset), maksaa yhtiö vastaavan suuruiset korvaukset eteenpäin toimeksiannon suorittaneelle työsuhteiselle tulkille tai freelance-tulkille. Yhtiön työneuvostolle toimittamassa aineistossa on freelance-tulkkiä laskuja, joissa on päivärahoihin ja aterikorvauksiin liittyviä eriä (allowance for full day, allowance for half day ja allowance for meal expenses). Nämä liittyvät toimeksiantoihin, jotka on suoritettu sellaisten asiakassopimusten perusteella, joiden mukaan kyseiset korvaukset on tullut maksaa. Kun freelance-tulkki laskuttaa yhtiötä päivärahoiden ja aterikorvausten luonteisista eristä, käsitellään niitä normaalina veronalaisena myyntinä palvelujen tapaan. Näin ollen arvonlisäverovelvolliset freelance-tulkit laskuttavat siten myös päivärahoiden ja aterikorvausten luonteisista eristä arvonlisäveron.

TYÖNEUVOSTON LAUSUNTO

Lausunnon kohde

Etelä-Suomen aluehallintovirasto (työsuojeluviranomainen) on pyytänyt työneuvostolta lausuntoa ensinnäkin siitä, sovelletaanko X Oy:n (jäljempänä myös yhtiö) kanssa sopimuksen solmineisiin niin sanottuihin freelance-tulkkeihin työaikalain (872/2019) 1 §:ää, toisin sanoen, ovatko mainitut tulkit työsuhteessa X Oy:öön.

Asiassa saadun selvityksen mukaan X Oy:llä on verkostossaan useampi sata freelance-tulkkia, joiden kanssa se on solminut palvelusopimuksen. Freelance-tulkit suorittavat X Oy:n heille henkilökohtaisesti tarjoamia oikeus- ja asioimistulkkauksia tehtäviä, joita se on ensin saanut omilta asiakkailtaan. Freelance-tulkin ja yhtiön solmimassa palvelusopimuksessa on sovittu myöhemmin erikseen sovittavien tulkkaustoimeksiantojen ehdoista, kuten niistä maksettavista palkkioista. Freelance-tulkki ei ole sitoutunut tekemään eikä yhtiö ole sitoutunut tarjoamaan tiettyä määrää tulkkaustehtäviä. Freelance-tulkki saa itse päättää, ottaako hän vastaan yhtiön tarjoaman työn ja milloin hän ylipäänsä on käytettävissä tehtävien tarjoamista varten. Freelance-tulkki merkitsee käytettävissä olonsa yhtiön sähköisen tulkkisovelluksen kalenteriin. Freelance-tulkki voi vielä yksittäisen työtarjouksen kohdalla päättää, ottaako hän sen hoidettavakseen. Palkkio tehdystä työstä freelance-tulkille on sovittu maksettavaksi tehtäväkohtaisesti. Yhtiö on 1.7.2021 lukien edellyttänyt, että kaikilla sen freelance-tulkeilla on oltava Y-tunnus tai että se tarjoaa tehtäviä vain niille, joilla kyseinen tunnus on hankittuna. Yhtiön mukaan freelance-tulkit eivät ole siihen työsuhteessa, toisin kuin sen työsuhteiset tulkit.

Työaikalain 1 §:n 1 momentin mukaan lakia sovelletaan työsopimuslain (55/2001) 1 luvun 1 §:ssä tarkoitetun työsopimuksen perusteella tehtävään työhön. Näin ollen työaikalaisissa tarkoitetun työsuhteen syntyminen arvioidaan samalla tavoin kuin muidenkin työlakien soveltamisaloilla tarkastelemalla, täyttyykö työsopimuslain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa säädetty soveltamisalamääritelmä tosiasiallisesti työtä tehtäessä (ks. työneuvoston aiemmasta käytännöstä mm. TN 1469-17).

Lähtökohtaisesti epäselvyys työtä koskevan oikeussuhteen luonteesta syntyy yksittäistapauksessa, jolloin tarkastelun kohteena on joko yksittäisen työntekijän (tai työhön yhdessä sitoutuneen useamman työntekijän eli työkunnan) ja työnantajan välinen oikeussuhde. Lausuntopyyntöön on kysymys sen sijaan usean freelance-tulkin ja X Oy:n välisen sopimussuhteen oikeudellisen luonteen arvioinnista.

Asiassa esille tulleet tosiseikat ovat siis yhteisiä suurelle joukolle freelance-tulkkia, eikä yksittäisiä oikeussuhteita ja niiden tosiseikkoja, saati erityispiirteitä ole kuvattu. Työneuvosto tarkastelee asiaa lausunnonpyytäjänä olevan työsuojeluviranomaisen ja X Oy:n toimittaman kirjallisen aineiston sekä asiassa järjestetyssä suullisessa kuulemisessa saatujen tietojen perusteella. Asiassa

ei ole ollut kuultavina yksittäisiä freelance-tulkkeja eikä heiltä ole muutoinkaan hankittu tai saatu selvitystä.

Työneuvosto huomauttaa, että yksittäisen freelance-tulkin ja X Oy:n välisen sopimussuhteen luonne ja sen myötä työaikalain soveltaminen tulee arvioida aina tapauskohtaisesti ja viime kädessä yleisessä tuomioistuimessa. Siinä yhteydessä on otettava huomioon kaikki kyseisen yksittäisen oikeussuhteen tosiseikat. Työneuvosto ei voi ottaa lausunnossaan kantaa yksittäistapauksiin, joten sen lausunto on yleinen näkemys työaikalain soveltumisesta X Oy:lle työtä tekevien freelance-tulkkien työhön.

Asiassa saadun selvityksen mukaan X Oy on 1.7.2021 lukien edellyttänyt, että sen freelance-tulkeilla on Y-tunnus tai että tehtäviä tarjotaan vain niille, joilla mainittu tunnus on. Työneuvoston lausunto koskee ainoastaan niitä freelance-tulkkeja, jotka tekevät tulkkaustyötä yhtiölle luonnollisina henkilöinä ja Y-tunnuksella.

Yritys- ja yhteisötietojärjestelmän internet-sivuilla (<https://www.ytj.fi/index/y-tunnus.html>) olevien tietojen mukaan Y-tunnus on Patentti- ja rekisterihallituksen tai Verohallinnon antama yritys- ja yhteisötunnus. Y-tunnus yksilöi yrityksen. Tunnuksesta ei voi päätellä, onko yritystä rekisteröity Verohallinnon rekistereihin ja kaupparekisteriin. Yrityksen, joka on rekisteröity kaupparekisteriin, arvonlisäverovelvollisten rekisteriin, ennakkoperintärekisteriin tai työnantajarekisteriin, on liikekirjeissään ja lomakkeissaan mainittava Y-tunnus.

Freelance-tulkki solmii X Oy:n kanssa toistaiseksi voimassa olevan palvelusopimuksen, jossa on tulkkauspalveluiden hankintaa ja toimitusta koskevia ehtoja (muun ohessa tulkkauksen toteutus ja laatu, peruutusehdot sekä palkkio ja laskutus). Sopimuksen mukaan jokaisen toimeksiannon sisältö, aikataulu, arvioitu tuntimäärä ja muut tarkemmat tiedot sovitaan erikseen toimeksiantokohtaisesti. Tulkkaustehtävän tarjoaminen tapahtuu yhtiön sähköisen järjestelmän tai sovelluksen kautta. Saatuaan tulkkaustehtävää koskevan tarjouksen freelance-tulkki voi joko ottaa sen vastaan tai hylätä sen.

Palvelusopimus on sopimus, jossa sovitaan etukäteen mahdollisesti myöhemmän tehtävän työn ehdoista. Kysymys on niin sanotusta puitesopimuksesta, jossa ei vielä sitouduta tekemään työtä. Työsopimuslain 1 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan työsuhteessa on sopimuksin sitouduttava tekemään työtä. Näin ollen sopimusta, jolla luonnollinen henkilö ei ole sitoutunut tekemään työtä, ei ole pidettävä työsopimuslain 1 luvun 1 §:n 1 momentin mukaisena työsopimuksena (ks. TN 1481-20, ään. ja KKO 2017:37). Työsopimus ja sen myötä työsuhde voikin puitesopimusjärjestelyissä syntyä vasta siinä vaiheessa, kun työn tekemiseen sitoudutaan ottamalla tehtävä työ vastaan tai viimeistään ryhtymällä sovitun työn suorittamiseen. Työneuvoston lausunto koskee sellaista freelance-tulkin työtä, jossa mainittu sitoutuminen on syntynyt tulkin ja X Oy:n välillä.

Mikäli kyseessä katsottaisiin olevan työsuhteessa tehtävä tulkkaustyö, on työsuojeluviranomainen pyytänyt työneuvostoa lausumaan siitä, voisiko työ jäädä työaikalain soveltamisalan ulkopuolelle lain 2 §:ssä säädetyn perusteella. Tässä yhteydessä tulee tarkasteltavaksi työaikalain 2 §:n 1 momentissa edellytetyn niin sanotun työaika-autonomian täyttyminen ja tarvittaessa se, onko kysymys lain 2 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettusta työstä.

Sopimisvapauden rajoitukset

Työaikalain 1 §:n 1 momentin soveltamisalasäännös on pakottava muiden työlakien soveltamisalasäännösten tapaan. Siitä ei voida sopimuksin poiketa tavalla, joka johtaisi työsuhteen jäämiseen työaikalain soveltamisen ulkopuolelle. X Oy:n kanssa solmitun palvelusopimuksen mukaan freelance-tulkki toimii ja vahvistaa toimivansa itsenäisenä alihankkijana. Sopimusehtojen mukaan sopimus tai sen perusteella tehdyt erilliset toimeksiannot ”eivät muodosta työsuhdetta eikä niitä säännellä työsopimuslain tai muun työlainsäädännön mukaan”. Edelleen sopimuksessa on sovittu siitä, että jos sopimuksen katsottaisiin muodostavan työlainsäädännön alaisia velvoitteita, freelance-tulkki on yksin vastuussa niistä.

Työaikalain 1 §:n 1 momentin pakottavuus tarkoittaa sitä, että työtä koskevan sopimuksen nimittäminen palvelusopimukseksi ja/tai sopimuksessa olevat ehdot osapuolten asemasta tai siitä, että sopimussuhteeseen ei sovelleta työlainsäädäntöä, eivät ole ratkaisevia arvioitaessa freelance-tulkin ja X Oy:n välisen sopimussuhteen oikeudellista luonnetta. Freelance-tulkki ja yhtiö eivät voi keskenään sopia myöskään pätevästi siitä, että työaikalain soveltamisalamääritelmän tosiasiallisesti täyttävään sopimussuhteeseen ei sovellettaisi työaikalakia tai että sopijapuolten välinen sopimussuhde ei ylipäänsä olisi työsuhde (ks. esim. TN 1481-20, ään., TN 1482-20, ään. ja 1428-08). Soveltamisalasäännöksen pakottavuudesta johtuen arviointi freelance-tulkin tulkkaustyön luonteesta tehdään tarkastelemalla objektiivisesti tosiasiallista työntekoa ja sen olosuhteita. Osapuolten omat käsitykset oikeussuhteen luonteesta tai omasta asemastaan eivät ole ratkaisevia oikeussuhteen luonnetta arvioitaessa. Ne, samoin kuin sopimuksen tarkoitus, joka ilmenee nimenomaan tosiasiallisesti työtä suoritettaessa, voivat kuitenkin vaikuttaa mahdollisessa työsuhteen yksittäisten tunnusmerkkien jälkeisessä niin sanotussa kokonaisarvioinnissa tai -harkinnassa (ks. esim. TN 1293-93, TN 1411-06, TN 1428-08, TN 1481-20, ään. ja TN 1482-20 ään.). Sopimusehtojen tulee silloinkin vastata tosiasiallisia työskentelyoloja (HE 157/2000 vp, s. 57 ja esim. TN 1469-17).

Työsuhteen ja itsenäisen yrittäjätyön välinen rajankäynti voidaan joutua ratkaisemaan viimekädessä niin sanotulla kokonaisarvioinnilla tai -harkinnalla. Tästä on säädetty nimenomaisesti työsopimuslain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa 1.7.2023 lukien.

Lainsäätäjät korostaa työsopimuslain muutosta koskevissa perusteluissa (HE 215/2022 vp, s. 30), että kokonaisharkinta on käytettävissä vain tulkinnanvaraisissa tilanteissa. Kokonaisharkintaan päädyttyäessä työtä koskevan oikeussuhteen luonteen arviointi on kaksivaiheista. Jos

työsopimuslain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen kaikkien yksittäisten tunnusmerkkien täyttyminen on selvää, tarvetta kokonaisharkinnalle ei ole. Kokonaisharkinnassa ei ole kysymys yksittäisen työsuhteen tunnusmerkin täyttymisen arvioimisesta kokonaisharkinnalla, vaan työntekijäaseman määrittämisestä kaikki olosuhteessa vallitsevat seikat huomioon ottavalla arvioinnilla. Edelleen perusteluissa on kiinnitetty huomiota siihen, että mahdollinen kokonaisarviointi ei voi tapahtua ilman, että sen pohjana tai osana olevat tosiseikat eritellään. Kokonaisharkinnassa on kysymys oikeussuhteen luonteen arvioinnissa vaikuttavien osatekijöiden punninnasta, jossa arvioidaan työsuhteen olemassaoloa puoltavien seikkojen ja sitä vastaan puhuvien seikkojen keskinäistä painoarvoa. Tässä punninnassa olennaista on, että vaikuttavat tekijät kyetään tunnistamaan ja lisäksi niiden painoarvo pystytään mittaamaan tai määrittämään oikeasuhteisella tavalla.

Lainsäätäjän mukaan (HE 215/2022 vp, s. 28–29) oikeussuojaa ei saa esimerkiksi työnsuorittajaa erehdyttämällä tai tämän ymmärtämättömyyttä hyväksi käyttämällä sovittu, todellisuutta vastaamaton oikeussuhteen muoto (sopimuksen nimike), jossa on tarkoituksena työnantajavelvoitteiden tai työntekijöiden oikeuksien kiertäminen. Työnteon ehtojen, työolosuhteiden ja sopijapuolten tarkoituksen ohella kokonaisharkinnassa tulee ottaa huomioon muut sopijapuolten tosiasialliseen asemaan vaikuttavat seikat. Sillä, mitä välineitä käyttäen valvontaa tehdään (algoritmeihin perustuva valvonta tai valvonta asiakkailta saadun palautteen perusteella), ei ole oikeussuhteen luonteen määrittelyssä merkitystä. Ainoastaan silloin, kun työntekosuhteen aineelliset tosiseikat osoittavat toiminnan harjoittamista omaan lukuun, voidaan kokonaisharkinnassa antaa merkitystä erilaisille muodollisille tosiseikoille, kuten yhtiön tai toiminimen perustamiselle, työnsuorittajan ilmoittautumiselle ennakkoperintärekisteriin, yrittäjän eläkevakuutuksen ottamiselle ja arvonlisäveron perimiselle (HE 215/2022 vp, s. 29–30). Samassa yhteydessä tuodaan esille, että toiminnan luonteella on merkitystä taloudellisen riskin toteutumista arvioitaessa. Esimerkiksi työnsuorittajan henkilökohtaiseen ammattiosaamiseen perustuvassa työssä ei välttämättä edellytetä taloudellisia investointeja välineisiin, raaka-aineisiin tai työtiloihin. Tällöin vastuu toiminnan taloudellisen riskin kantamisesta perustuu nimenomaan työnsuorittajan henkilökohtaiseen osaamiseen ja panostukseen ja sen näkymiseen liiketoimintaa tai työn tekemistä koskevilla ratkaisuisilla (ks. KKO 2009:65).

Mikäli kaikki työsopimuslain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa säädettyjen tunnusmerkkien katsotaan täyttyvän freelance-tulkien työssä, on sen jälkeen vielä arvioitava tarvetta edellä kuvattuun kokonaisharkintaan. Mikäli freelance-tulkin ja X Oy:n välisessä oikeussuhteessa tulee esille työsuhdetta horjuttavia tosiseikkoja, on sen luonne ratkaistava viime kädessä yksittäisten tunnusmerkkien täyttymistä koskevan tarkastelun jälkeen kokonaisuutena arvioiden.

Toteutetun muutoksen vaikutus

X Oy on muuttanut toimintatapojaan ja edellyttänyt 1.7.2021 lähtien Y-tunnusta kaikilta freelance-tulkeiltaan, tai ainakin niiltä, joille se tarjoaa tulkkaustehtäviä. Aiemmin osalla freelance-tulkeista oli Y-tunnus ja osalla sitä ei ollut. Työneuvostolle toimitetussa aineistossa muutosta ei ole perusteltu.

Asiakirja-aineistossa mukana olevassa yhteistoiminta-asiamiehen lausunnosta vuodelta 2021 käy kuitenkin ilmi, että X Oy oli maksanut vuoden 2020 loppuun saakka freelance-tulkkien tulkkauspalkkiot ilman laskutusta ja suorittanut niistä lisäksi ainakin TyEL-maksut. Nämä käytännöt muuttuivat 1.1.2021, kun TyEL-maksujen suorittamisesta luovuttiin ja itse palkkionmaksun edellytykseksi tuli yhtiön laatiman laskuluonnoksen hyväksyminen (ns. self invoice -menettely). Yhtiö oli jo syksyllä 2020 kehottanut freelance-tulkkeja ottamaan YEL-vakuutuksen ja ilmoittanut, että 1.7.2021 alkaen työtä tarjottaisiin enää vain Y-tunnuksella toimiville tulkeille.

Yhteistoiminta-asiamiehen mielestä selvityksissä ei tullut esille ainakaan sellaisia seikkoja, jotka olisivat estäneet työsuhteen tunnusmerkistön täyttymisen.

Yhteistoiminta-asiamiehen käyttöön annetuista tulorekisteri-ilmoituksista puolestaan selvisi, että X Oy maksoi vuoden 2020 aikana palkkioita joka kuukausi vähintään 200 tulkille. Näiden tulkkauspalkkioiden tulolajiksi oli merkitty työpalkka, ja niistä oli suoritettu erikseen niin vuosilomalain mukaiset lomakorvaukset kuin TyEL- ja työttömyysvakuutusmaksut. Vaikka yksittäisille tulkeille oli saatettu lisäksi maksaa työkorvauksia käännöstoimeksiannoista, oli yhtiö itse todennut, että heidänkin osaltaan tulkkauspalkkioita käsiteltiin työntekijälle maksettavana palkkana aina vuoden 2020 loppuun saakka. Yhteistoiminta-asiamiehen näkemyksenä oli, että palkkionmaksun muutoksista olisi tullut neuvotella yhteistoimintalain 8 luvun mukaisesti ainakin niiden tulkkien kanssa, joille yhtiö oli vuonna 2020 maksanut tulkkauspalkkiot työpalkkana. Näin menetellessään X Oy oli yhteistoiminta-asiamiehen lausunnossa todetulla tavalla osoittanut pitävänsä mainittuja tulkkeja työsuhteessa olevina ja siten myös yhteistoimintalaissa tarkoitettuina työntekijöinä.

X Oy:n kertoman mukaan freelance-tulkkien joukossa on sellaisia, joilla on sen kanssa pitkä sopimussuhde. Näin ollen he ovat voineet olla sopimussuhteessa yhtiöön myös ennen edellä mainittu 1.7.2021 lukien toteutettua muutosta.

Kuten edellä kävi ilmi, arvioidaan työtä koskevan sopimussuhteen oikeudellinen luonne tosiasiallisten työnteko-olosuhteiden perusteella, eikä siis mahdollisten muodollisten, hallinnollisten tai teknisten seikkojen perusteella. Työneuvosto on muun ohessa päätöksessään ja lausunnossaan TN 1301-94 korostanut, että työtä koskevan oikeussuhteen luonteen muutos ei voi perustua hallinnolliseen päätökseen, jolla työsuhde muutetaan työsuhteesta ei-työsuhteiseksi

työtoiminnaksi. Työneuvosto korosti, että oikeussuhteen luonne voi muuttua ainoastaan silloin, jos tehtävä työ muuttuu myös tosiasiallisesti sisällöltään. Työtä pidettiin yhtä työsuhteisena, koska tosiasiallisia muutoksia ei ollut. Asiassa TN 1420-06 työneuvostolta oli pyydetty lausuntoa tilanteesta, jossa kääntäjien työnteon paikka muuttui A Oy:n tiloista kunkin kääntäjän kotiin. Työneuvosto korosti, että jos kysymyksessä on vain työnteon paikan muutos muiden työskentelyyn liittyvien ehtojen ja olosuhteiden pysyessä ennallaan, voidaan pitää selvänä, että aiemmin vallinnut työsuhde ei voi muuttua muuksi oikeussuhteeksi. Työhön oli työneuvoston käsityksen mukaan sovellettava yhä työaika- ja vuosilomalakeja.

Asiassa ei ole ollut saatavilla selvitystä siitä, miten niiden freelance-tulkkien, jotka ovat olleet sopimussuhteessa X Oy:öön ennen 1.7.2021, tosiasiallinen asema ja erityisesti työnteon olosuhteet ovat muuttuneet 1.7.2021 lukien mahdollisen Y-tunnuksen myötä. Jos muuta muutosta ei ole tapahtunut kuin Y-tunnuksen hankkiminen ja toiminnan aloittaminen Y-tunnuksellisena freelance-tulkkinä, on työn oikeudellista luonnetta arvioitava 1.7.2021 edeltäneiden tosiseikkojen perusteella. Jos freelance-tulkin katsottaisiin olleen ennen 1.7.2021 toteutettua muutosta työsuhteessa X Oy:öön, ei oikeussuhteen luonne ole voinut muuttua toiseksi pelkästään Y-tunnuksen hankkimisen perusteella.

Asiassa ei ole myöskään saatu selvitystä siitä, miksi X Oy ryhtyi vaatimaan kaikilta sen kanssa yhteistyötä tekevilta freelance-tulkeilta Y-tunnusta. Toisaalta tiedossa on edellä selostettu yhteistoiminta-asiamiehen lausunto ja siinä esille tullut selvitys, jonka mukaan yhtiö olisi maksanut Y-tunnuksettomille freelance-tulkeille palkkioita tulolajina työpalkka, ja niistä olisi suoritettu erikseen niin vuosilomalain mukaiset lomakorvaukset kuin TyEL- ja työttömyysvakuutusmaksut. Vaikka yksittäisille tulkeille oli saatettu lisäksi maksaa työkorvauksia käännostoimeksiannoista, oli X Oy itse todennut, että heidänkin osaltaan tulkkauuspalkkioita käsiteltiin työntekijälle maksettavana palkkana aina vuoden 2020 loppuun saakka.

Mikäli Y-tunnuksen vaatimisessa 1.7.2021 lukien on ollut kysymys pyrkimyksestä välttää työnantajalle kuuluvia velvoitteita, saatetaan se tulkita lain kiertämiseksi. Toiminnan järjestely, johon on ryhdytty lain pakottavien säännösten kiertämiseksi, on lähtökohtaisesti mitätön (HE 157/2000 vp, s. 126). Tämä on otettava huomioon arvioitaessa freelance-tulkin työn oikeudellista luonnetta.

Työneuvosto tarkastelee seuraavassa niitä tapauksia, joissa freelance-tulkillä on 1.7.2021 lukien ollut Y-tunnus, eikä tarkastelussa voida ottaa huomioon yllä esitettyjä mahdollisen yksittäistapauksen arviointiin vaikuttavia seikkoja.

Yksittäisten työsuhteelta vaadittavien tunnusmerkkien tarkastelu

Arvioitaessa työaikalain soveltumista freelance-tulkkien työhön on ensin tarkasteltava työsopimuslain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa säädettyjen yksittäisten tunnusmerkkien täyttymistä. Työsuhteessa työtä tehdään sopimuksen perusteella toiselle, vastiketta vastaan, henkilökohtaisesti ja tämän toisen (= työnantajan) johdon ja valvonnan alaisena.

Jotta kysymys voisi olla työsuhteesta, on työn tekemisen perustuttava vapaaehtoisesti solmittuun sopimukseen, jossa osapuolet sopivat työnteosta. Työtä koskeva sopimus voidaan solmia vapaamuotoisesti ja kohteena voi olla mikä tahansa inhimillinen käyttäytyminen, jolla on taloudellista arvoa. Lausuntopyyntö koskee tulkkaukstyöstä, jonka tekeminen perustuu freelance-tulkkien ja X Oy:n väliseen kirjalliseen palvelusopimus-nimiseen sopimukseen. Siinä ei ole vielä sitouduttu työn tekemiseen tai sen tarjoamiseen, vaan sovittu myöhemmin tarjottavien ja vastaanotettavien yksittäisten tulkkaustehtävien ehdoista. Työtä koskeva sopimus syntyy freelance-tulkin ottaessa vastaan tarjotun tehtävän tai viimeistään sen suorittamisen alkaessa. Näin ollen sopimustunnusmerkki täyttyy.

Tulkkaustehtävä on sellaista inhimillistä käyttäytymistä, jolla on taloudellista arvoa. Asiassa ei ole epäselvyyttä siitä, että tulkkaukstyö ei olisi työsopimuslain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettua työn tekemistä. Työsuhteessa työtä tehdään toiselle eli työnantajan lukuun. Työstä tulevan välittömän hyödyn on koiduttava työnteettäjänä olevan sopijakumppanin hyväksi. Vaatimus työn tekemisestä toiselle voi jäädä täyttymättä lähinnä vain silloin, kun työntekijä kuuluu työnantajan kanssa samaan varallisuuspiiriin. Viimeksi mainitusta voi olla kysymys, jos työntekijä omistaa tai hallitsee merkittävässä määrin työnantajayhtiötä tai sen osaa. Mikään käsillä olevan lausuntoasian aineistossa ei viittaa siihen, että freelance-tulkit olisivat omistuksen tai hallintaoikeuden perusteella osa X Oy:n varallisuuspiiriä. Näin ollen vaatimuksen työn tekemisestä toiselle on katsottava täyttyvän.

Työsuhteen syntyminen edellyttää myös vastiketunnusmerkin täyttymistä. Työstä on maksettava sen tekijälle rahapalkkaa tai muuta taloudellisen arvon omaavaa vastiketta. Käsillä olevassa tapauksessa freelance-tulkit saavat suorittamastaan tulkkaukstyöstä X Oy:ltä toimeksiantokohtaisen rahapalkkion. Tällainen rahana maksettava korvaus on kiistatta työsopimuslain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettu vastike.

Työsuhteessa edellytetään, että tietty luonnollinen henkilö sitoutuu henkilökohtaisesti työn suorittamiseen. Tässä asiassa on kysymys nimenomaan niistä freelance-tulkeista, jotka ovat solmineet X Oy:n kanssa sopimuksen luonnollisina henkilöinä. Luonnollisen henkilön saama Y-tunnus on asioinnissa käytettävä tunnus, joka ei vaikuta henkilökohtaisesti-edellytykseen. Palvelusopimuksen mukaan freelance-tulkilla ei ole oikeutta palkata alihankkijoita tai muita kolmansia osapuolia suorittamaan toimeksiantoa ilman yhtiön etukäteen antamaa kirjallista suostumusta. Yhtiö tarjoaa työtä sen asiakkaan asettamat edellytykset täyttävälle freelance-

tulkille. Työssä korostuu tulkin henkilökohtaiset edellytykset hoitaa yhtiön oman asiakkaan tilaama tehtävä. Asiassa ei vaikuta olevan epävarmuutta henkilökohtaisesti-tunnusmerkin täyttymisestä.

Työsuhteessa työtä on tehtävä sellaisissa olosuhteissa ja sellaisin tosiasiallisissa täyttyvin ehdoin, joiden perusteella työntekijän on katsottava työskentelevän työntekijän/työnantajan johdon ja valvonnan eli direktin alaisena (johto ja valvonta- eli direktiotunnusmerkki). Johdolla tarkoitetaan työnantajan oikeutta ennen työn aloittamista ja sen aikana – halutessaan tai tarvittaessa – määrätä siitä, missä, miten ja milloin työ tehdään. Valvonnassa on puolestaan kysymys työnantajan oikeudesta seurata – niin ikään halutessaan tai tarvittaessa – että työntekijä noudattaa annettuja, työn suorittamista koskevia määräyksiä. Työnantajan ei käytännössä edellytetä konkreettisesti ja yksityiskohtaisesti johtavan ja valvovan työntekijän työtä. Työ voi olla esimerkiksi luonteeltaan sellaista tai sen suorittaminen on voitu järjestää niin, että tarvetta työnantajan konkreettisille työn johto- ja valvontatoimille ei ole. Direktiotunnusmerkin täytyminen edellyttääkin vain sitä, että sopijapuolten asema on sellainen, että työnantaja voi niin päättäessään ja tarvittaessa ryhtyä konkreettisiin johto- ja valvontatoimiin (ks. mm. TN 1164-84, TN 1259-90 ja TN 1481-20, ään. ja TN 1482-20, ään.). Ja vastaavasti työn suorittajalla on oltava työtä koskevissa asioissa sillä tavoin epäitsenäinen asema, että hän on velvollinen noudattamaan työnantajan hänelle mahdollisesti antamia ohjeita ja määräyksiä sekä sallimaan sen, että työn suorittamista valvotaan (HE 157/2000 vp, s. 56).

Erityisen työoikeudellisen direktin erottaminen muunlaisesta direktiosta on mahdotonta, koska työn johto- ja valvonta -toimet voivat olla hyvin saman tyyppisiä riippumatta siitä, missä oikeussuhteessa työtä suoritetaan. Kun pelkkä oikeus direktioon riittää täyttämään johto ja valvonta -tunnusmerkin, merkitystä ei ole myöskään sillä, mikä on käytännössä esille tulevan johdon ja valvonnan määrä. Työnantajalle kuuluva johto- ja valvontaoikeus voi toteutua, vaikka työn teettäjällä ei ole tosiasiallista kykyä seurata työsuoritusta ja sen laatua (esimerkiksi tulkkeen oikeellisuutta). Työnantajan ei tarvitse itse käyttää johtoa, vaan työn ohjeet voivat olla asiakkaan antamia. Myös työnantajan valvonnan on katsottu voivan toteutua muun muassa asiakaspalautteiden kautta (työnantajan ei siis tarvitse itse olla valvonnan toteuttajana). Johto ja valvonta –tunnusmerkin täytyminen ei edellytä sitä, että työnantajan edustajalla olisi mahdollisuus osallistua itse tulkkaustapahtumaan.

Asiassa on käynyt ilmi, että freelance-tulkki merkitsee sähköiseen tulkkisovellukseen ajat, jolloin hän ei ole käytettävissä X Oy:n tarjoamia tehtäviä varten ja hän voi sulkea tulkkisovelluksessa olevan kalenterin kokonaan esimerkiksi loman ajaksi. Freelance-tulkki saa myös itse päättää mitä toimeksiantoja hän ottaa vastaan, eli tulkkaako etänä puhelimitse, videon välityksellä vai paikan päällä läsnä ollen. Työneuvoston käsityksen mukaan tässä on kysymys työn järjestelyä koskevasta sopimisesta, joka kuuluu sopimusvapauden piiriin. On luonnollista sopia siitä, milloin työhön ollaan käytettävissä, samoin kuin mahdollisuudesta kieltäytyä tarjotusta työtehtävästä. Tällainen sopiminen ei ole työneuvoston aiemman käytännön mukaan ole liittynyt työn johto ja valvonta -tunnusmerkkiin (ks. TN 1481-20 ja TN 1482-20). Työneuvosto on jo lausunnossaan TN 1226-88 tuonut esille, että työsopimuksessa on mahdollista sopia siitä, että työtä suoritetaan vain aika

ajoin työhön kutsun perusteella tai muulla erikseen sovitulla tavalla. Sittemmin myös työsopimuslakia on muutettu ja säädetty sellaisista työaikajärjestelyistä, joissa työntekijä sitoutuu tekemään työnantajalle työtä vain erikseen kutsuttaessa (työsopimuslain 1 luvun 11 §).

Direktiötunnusmerkin kannalta ei siis voida pitää merkityksellisenä freelance-tulkin ja X Oy:n välisen sopimuksen mahdollistamaa freelance-tulkin oikeutta päättää käytettävissä olostaan yhtiön tarjoamiin tehtäviin. Myöskään sillä, että yhtiö ei voi määrätä mitä toimeksiantoja, kuinka paljon ja minä aikoina freelance-tulkki ottaa vastaan, ei ole merkitystä direktiötunnusmerkin kannalta.

Sen sijaan direktiötunnusmerkin täyttymisen arvioinnissa tulee kiinnittää huomiota siihen, onko X Oy:llä tiedossaan freelance-tulkin siltä saaman tulkkaustehtävän aika ja paikka, ja miten tulkkaustyötä ylipäänsä on mahdollista johtaa ja valvoa sekä, onko yhtiöllä mahdollisuus varmistua siitä, että freelance-tulkkit toimivat annettujen ohjeiden ja kriteerien mukaan työtä tehdessään.

X Oy tarjoaa kullekin freelance-tulkille omilta asiakkailtaan saamia yksilöityjä toimeksiantoja. Kun freelance-tulkkien työ perustuu yhtiön omilta asiakkailta saamiin tilauksiin, on luonnollista, että juuri yhtiön asiakas määrittää muun ohessa freelance-tulkin työn aikaa, kestoja ja paikkaa. Asiakkaat asettavat jokaisessa tilauksessa tietyt tulkkeja koskevat palveluvaatimukset, eivätkä vaatimukset koske pelkästään freelance-tulkkeja. X Oy etsii sopivan tulkin asiakkaan tilauksen täyttämiseen asiakkaan asettamien vaatimusten (mm. koulutus, kokemus ja halittava kieli) mukaisesti. Sopivan tulkin löytyessä yhtiö tarjoaa toimeksiantoa hänelle henkilökohtaisesti. Tarjoaminen tapahtuu tulkki kerrallaan sähköisessä järjestelmässä automaation avulla tai yhtiön työntekijän: koordinaattorin toteuttamana. Toimeksiannot eivät ole freelance-tulkkien valittavissa alustalla tai muualla. Jos useampi freelance-tulkki täyttää asiakkaan asettamat vaatimukset, tekee yhtiö valinnan tulkkien kesken omien laatukriteereidensä mukaisesti.

Kun asiakas tilaa X Oy:ltä tulkkauksen, tulee sen yhteydessä yhtiön tietoon se, mistä tulkkauksesta on kysymys sekä milloin, missä ja kuinka pitkäksi ajaksi tulkkia tarvitaan. Yhtiö saa myös tietää tilatun tulkkauksen suoritustavan ja -paikan, eli onko kysymys etänä vai läsnä tapahtuvasta tulkkauksesta. Näin ollen yhtiöllä vaikuttaa olevan käytössään muun ohessa tilatun työn tekemisen aikaan ja paikkaan liittyvä tieto tarjotessaan tehtävää freelance-tulkille. Kun yhtiön työsuhteiset tulkkit hoitavat vain valtakielien etätulkkauksia, on selvää, että yhtiön on aina saatava tietoonsa se, millaisesta ja missä toteutettavasta tulkkauksesta on kysymys. Yhtiö saa tiedon myös siitä, ottaako freelance-tulkki työn vastaan vai kieltäytyykö hän siitä, ja kuka freelance-tulkeista lopulta ottaa tehtävän hoitaakseen.

Asiakkaan tuottama tehtävänanto välittyy tehtäväkohtaisesti tehtävän vastaanottaneelle freelance-tulkille yhtiön elektronisessa järjestelmässä. Hän saa myös asiakkaan mahdollisesti etukäteen lähettämät lisämateriaalit. Asiakas voi myös tulkkauksen aikana antaa lisäohjeita.

X Oy antaa freelance-tulkeille ohjeita muun muassa esittäytymisestä ja tulkkausetiikasta. Lisäksi freelance-tulkkeja ohjeistetaan tarkistamaan kaikki tiedot tulkkisovelluksesta hyvissä ajoin ennen tulkkausta, samoin kuin matka-aika ja reitti. Freelance-tulkin on oltava ohjeiden mukaan paikalla

hyvissä ajoin ennen toimeksiannon alkua. Ennen tulkkausta freelance-tulkin tulee perehtyä sanastoon ja käsitteistöön.

Freelance-tulkit raportoivat X Oy:lle suoritettujen tulkkaustoimeksiantojen kestot. Freelance-tulkki saa työstään korvauksen sen jälkeen, kun asiakas on tehtävän hyväksynyt. Mikäli erikseen on sovittu toimeksiantoon liittyvien matkustuskulujen korvaamisesta, raportoi tulkki myös matkustamista koskevat tiedot ja lähettää X Oy:lle matkoja koskevat kulutositteet.

Edellä esitetyn perusteella freelance-tulkkien ja X Oy:n välisissä järjestelyissä näyttää tulevan esille konkreettista johtoa ja valvontaa niin yhtiön sähköisten järjestelmien kuin koordinaattorinkin välityksin. Automaatiota hyödyntävä järjestelmä on osa yhtiön toimintaa. Myös johto ja valvonta – tunnusmerkki täyttyy.

Kokonaisharkinta ja sen tarpeen arviointi

Kaikkien työsuhteelta vaadittavien yksittäisten tunnusmerkkien täyttyminen ei kuitenkaan välttämättä tarkoita sitä, että lopullinen ratkaisu oikeussuhteen luonteesta olisi tehtävissä sen perusteella. Yksittäisten tunnusmerkkien tarkastelun jälkeen saatetaankin joutua arvioimaan kaikkia asiassa esille tulleita tosiseikkoja kokonaisuutena, koska samat yksittäiset tosiseikat (työn perustuminen sopimukseen ja sen tekeminen toiselle, henkilökohtaisesti, vastiketta vastaan, toisen johdon ja valvonnan alaisena) voivat täytyä riippumatta siitä, tehdäänkö työtä työsuhteessa vai itsenäisenä yrittäjänä. Kokonaisharkintaa tai -arviointia tarvitaan juuri erottamaan työsuhteesta itsenäistä yrittäjätyötä koskevat oikeussuhteet.

Kokonaisarvioinnin tarpeen on kuitenkin katsottu voivan syntyä ainoastaan tilanteissa, joissa käytännössä toteutuneissa työnteko-olosuhteissa tulee esille sellaisia tosiseikkoja, jotka puhuvat selvästi työsuhdetta vastaan ja näin ollen itsenäisen yrittäjätyön puolesta (ks. esim. TN 1469-17, TN 1481-20, ään. ja TN 1482-20, ään. ja HE 215/2022 vp). Työneuvosto on aiemmassa käytännössään korostanut, että mikäli ratkaisu joudutaan tekemään kokonaisarvioinnilla, otetaan siinä oikeudellisten seikkojen lisäksi huomioon sosiaalisia ja taloudellisia seikkoja (mm. TN 1293-93).

Kokonaisarvioinnin tarve on arvioitava sen perusteella, tuleeko freelance-tulkkien työn tekemistä koskevista tosiseikoista esille sellaisia työnsuorittajan asemaan liittyviä niin sosiaalisia ja taloudellisia kuin muitakin tekijöitä, jotka horjuttavat edellä syntynyttä työsuhteolettamaa ja joiden johdosta kysymyksessä ei voida katsoa olevan työoikeudellisen suojan tarpeessa olevan henkilön työ. Itsenäisen yrittäjyyden tunnusmerkeistä ei ole säädetty, vaan ne ovat muodostuneet välillisesti oikeuskäytännöstä, jossa on arvioitu työsuopimuslain mukaista soveltamisalaa ja työsuhteen syntymistä. Itsenäisen yrittäjätyön / itsenäisen ammatinharjoittajan tunnusmerkit on jaettu perinteisesti aineellisiin ja muodollisiin. Ne tuodaan esille myös 1.7.2023 voimaan tullutta

työsopimuslain 1 luvun 1 §:n 1 momentin muutosta koskevassa hallituksen esityksessä (HE 215/2022 vp, s. 29–30).

Kokonaisarvioinnissa ratkaisevia ovat aineelliset tunnusmerkit, joita ovat muun ohessa toiminnan yleisyys ja julkisuus sekä yrittäjäriski eli taloudellisen pääoman menettämisen riski toiminnasta, samoin kuin niin sanottu yrittäjän vapaus. Yleisyydellä ja julkisuudella tarkoitetaan sitä, että henkilö tarjoaa itse palvelujaan eli hankkii työtehtäviä julkisesti ja yleisesti, ja päättää saamiensa yhteydenottojen perusteella siitä, mitä tekee, milloin, kuinka paljon ja millä ehdoilla. Yleisyydellä tarkoitetaan myös sitä, että työnsuorittajalla on yleensä useita ja usein samanaikaisia toimeksiantoja. Yrittäjän vapauteen kuuluu mahdollisuus käyttää tarvittaessa apulaisia ja sijaisia työntekijöitä kuulematta, oikeus määrätä itse työaika, työn suoritustapa ja organisointi, samoin kuin se, että työntekijällä ei ole oikeutta yleensä kiinteään ohjaukseen. Itsenäisen yrittäjän työstä saama korvaus on lähtökohtaisesti suuruudeltaan sellainen, jossa on otettu huomioon yrittäjän maksettavaksi tulevat eläke- ja vakuutusmaksut sekä verot. Mainittujen maksujen suorittamisen osana palkkiota tulisi näkyä työn hinnoittelussa. Yrittäjäriskillä tarkoitetaan sitä, että toiminta tuottaa tuloa, ja että yrittäjä saa siitä myös voittoa. Riskiin kuuluu vastaavasti tulojen ja pääoman menettämisen vaara. Tyypillisesti itsenäinen yrittäjä sijoittaa pääomaa toimintaan (koneet, laitteet, toimitilat, työvoiman palkkaaminen). Toisaalta työhön, jossa tarjotaan omaan ammattitaitoon perustuvia palveluja, ei välttämättä ole sijoitettu ainakaan huomattavaa pääomaa.

Muodollisina itsenäisen yrittäjätyön tunnusmerkkeinä on puolestaan pidetty muun ohessa kaupparekisteri- ja muiden vastaavien ilmoitusten tekemistä, toimintaa Y-tunnuksella, ennakkoperintärekisterimerkintää sekä yrittäjän eläkevakuutuksen ottamista. Muodollisiin tunnusmerkkeihin on luettu myös korvauksen maksamisen tapaa eli laskuttaako työnsuorittaja ja sisältykö summaan arvonlisävero.

Freelance-tulkin palkkio määräytyy X Oy:n luomien vakioehtojen mukaan, eikä tulkki itse voi määrätä palkkionsa suuruudesta. Palkkion suuruuteen vaikuttavat tulkkialan koulutus, tulkkiaikakokemus ja toimeksiannon luonne, minkä lisäksi freelance-tulkille voidaan korvata matkakuluja. Yhtiö ilmoittaa jokaiselle freelance-tulkille erikseen, minkä suuruisiin palkkioihin ja korvauksiin hänellä on oikeus. Tietyissä erityisissä kielissä yhtiö ja eräät freelance-tulkit ovat neuvottelleet vakioehtoja korkeamman palkkion, mutta neuvotteluja ei ole silloinkaan yhtiön kertoman mukaan mahdollista käydä toimeksiantokohtaisesti. Freelance-tulkit saavat palkkion jokaisesta toimeksiannosta palvelusopimuksessa sovitulla tavalla. Freelance-tulkit eivät siis voi itse määrätä työnsä hintaa, vaan joutuvat lähtökohtaisesti noudattamaan yhtiön tarjoamia ehtoja. Freelance-tulkin oikeus matkakorvauksiin perustuu yhtiön ja sen asiakkaan väliseen sopimukseen, ja freelance-tulkki voi saada kuluista korvauksen vain, jos yhtiö on sopinut niistä oman asiakkaansa kanssa. Asiakassopimuksessa mahdollisesti sovitun mukaan yhtiö laskuttaa kuluerät asiakkaaltaan ja maksaa ne edelleen freelance-tulkille. Työneuvoston käsityksen mukaan edellä kuvatut sopimusehdot eivät viittaa itsenäiseen yrittäjätyöhön ja / tai niin sanottuun yrittäjän vapauteen.

Freelance-tulkit käyttävät omia työvälineitään, kuten puhelimia, tietokoneita ja kulkuvälineitä. Palvelusopimuksen mukaan freelance-tulkeilla on velvollisuus varmistaa, että elektronisia

järjestelmiä ja toimeksiantoihin liittyvää aineistoa käytetään laitteilla, joissa on päivitetty virustorjunta ja suoja tietojärjestelmämurtojen varalta, kuten palomuuuri tai vastaava. Työsuhteessa on tavanomaista, että työnantaja hankkii työnteossa tarvittavat välineet. Silloinkin on kuitenkin mahdollista sopia, että työntekijä tekee työtä käyttäen omia välineitään ja laitteitaan. Työsopimuslain 1 luvun 1 §:n 3 momentissa on nimenomaan säädetty, että tällainen järjestely on mahdollinen työsuhteessa. Kuten hallituksen esityksessä työsopimuslaiksi (HE 157/2000 vp, s. 58) todetaan, ei omien työvälineiden ja -koneiden käyttö tarkoita sitä, että kysymys ei voisi olla työsuhteesta. Asiassa on tullut ilmi, että X Oy ei korvaa freelance-tulkeille heidän omien välineidensä hankinnasta tai käytöstä aiheutuvia kuluja. Selvitystä ei ole kuitenkaan esitetty siitä, että mainitut kulut olisivat niin suuria tai merkittäviä, että ne synnyttäisivät freelance-tulkeille taloudellisin riskin tehtävästä työstä. Freelance-tulkkien omien työvälineiden käyttöä ei voida sellaisenaan pitää seikkana, joka puhuisi työsuhdetta vastaan.

Freelance-tulkit voivat tehdä tulkkauustyötä myös muille kuin X Oy:lle. Toisaalta työsuhteessa oleva työntekijäkin saa tehdä samaa työtä usealle eri työnantajalle – pois lukien työsopimuslain 3 luvun 3 §:ssä tarkoitettu kilpaileva toiminta. Työntekijä voi siis tehdä ammattinsa mukaista työtä toiselle työnantajalle tai harjoittaa sitä omana toimintanaan edellyttäen, että kysymys ei ole työsopimuslaissa tarkoitetuista tavoin oman työnantajaa vahingoittavasta kilpailevasta toiminnasta. Näin ollen freelance-tulkin oikeutta hoitaa tulkkaustoimeksiantoja myös muille tahoille kuin X Oy:lle, ei ole pidettävä erityisenä työntekijäasemaa vastaan puhuvana seikkana.

Edellä tuotiin esille, että itsenäisen yrittäjätyön aineellisiin tunnusmerkkeihin luetaan yleisyys ja julkisuus. Itsenäinen yrittäjä tarjoaa palveluitaan ja päättää itsenäisesti siitä, mitä tehtäviä ottaa hoitaakseen, kenelle työskentelee, milloin ja kuinka paljon. Lisäksi hän määrittää työnsä hinnan ja muut ehdot. Asiassa saadun selvityksen mukaan freelance-tulkki on solminut X Oy:n kanssa sopimuksen, johon työn tarjoaminen hänelle perustuu. Freelance-tulkki voi saada X Oy:ltä työtarjouksen vain, mikäli hän täyttää yhtiön asiakkaan tilauksessa asettamat edellytykset ja on laatukriteerien perusteella tehtävään paras tekijä, eikä työsuhteisia tulkkeja ole käytettävissä tehtävään. Yhtiö on tuonut selvityksessään esille, että työsuhteiset tulkit edustavat niin sanottuja valtakielisiä, ja että freelance-tulkkien joukossa on erityisesti harvinaisten kielten osaajia. Työneuvostolle toimitetun selvityksen mukaan freelance-tulkkien hallitsemien kielten joukossa ovat muun muassa thai, persia ja kurdi. Työneuvoston käsityksen mukaan harvinaisten kielten tulkkien markkinat ovat heikommat tai suppeammat kuin niin sanotuissa valtakielisissä. Aitojen markkinoiden puuttumiseen on kiinnitettävä huomiota arvioitaessa yrittäjätyöltä vaadittavan yleisyyskriteerin täyttymistä. Toimintaa ei voida pitää yleisenä, jos työtä ei ole yleisesti saatavilla.

X Oy:n mukaan valtaosa sen freelance-tulkeista suorittaa toimeksiantoja useille eri tulkkausalain toimijoille. He myös markkinoivat itse itseään ja myyvät palveluitaan suoraan asiakkaille. Työneuvostolla ei ole kuitenkaan ollut käytössään aineistoa, jonka perusteella voitaisiin arvioida, kuinka laajasti freelance-tulkeilla mahdollisesti on muita toimeksiantoja ja onko ilmoittelu tuottanut muita toimeksiantoja. Tietoa ei ole myöskään siitä, mistä eri lähteistä freelance-tulkin

toimeentulo ylipäänsä muodostuu, ja/tai mahdollistaisiko freelance-tulkkien yhtiöltä saatujen toimeksiantojen määrä työskentelyn muille toimeksiantajille.

Freelance-tulkille maksettavan korvauksen on kerrottu olevan suurempi kuin X Oy:n työsuhteisen tulkin palkka. Yhtiön mukaan freelance-tulkin sama palkkio olisi suurempi kuin työsuhteisen tulkin palkka, mikä viittaisi siihen, että freelance-tulkki on itsenäinen yrittäjä. Työneuvosto on aikaisemmassaan käytännössä tuonut esille, että työstä maksettavan korvauksen suuruus verrattuna samasta työstä työsuhteessa maksettavaan palkan suuruuteen, voi viitata siihen, että tarkoitus on ollut sopia itsenäisen yrittäjän työstä (TN 1293-93). Asiassa on selvitetty, että X Oy:n työsuhteiset tulkit hoitavat tulkkauksia valtakielissä ja vain etänä. Freelance-tulkit sen sijaan hoitavat myös läsnätulkkauksia ja he hallitsevat niin sanottuja harvinaisia kieliä. Työneuvoston käsityksen mukaan freelance-tulkille maksettavan korvauksen suuruuteen voi vaikuttaa usea eri seikka, eikä työsuhteisen tulkin palkkaa suurempi korvaus sellaisenaan tarkoita, että siinä olisi otettu huomioon yrittäjän vastuulle kuuluvien maksujen kompensointi. Työneuvoston tiedossa ei myöskään ole, kuinka verrannollisia yhtiön työsuhteisille tulkeille maksamat palkat ovat alan palkkojen keskiarvoon.

Kuten edellä tuli ilmi, voidaan freelance-tulkille maksaa X Oy:n ja sen asiakkaan välisen sopimuksen perusteella matkakuluja. Työneuvostolle toimitetuissa aineistossa on ollut mukana sellaisia freelance-tulkkien laskuja, joissa mainittuja korvauksia on maksettu. Edelleen yhtiö on kertonut, että freelance-tulkkien joukossa voi olla myös yhtiömuodossa toimivia tulkkeja. Näin ollen työneuvostolle toimitetusta freelance-tulkkien palkkioiden tasoa koskevasta aineistoista ei voida tehdä päätelmää, joka puhuisi työsuhdetta vastaan.

Palvelusopimuksen mukaan, jos freelance-tulkki ei suorita vastaanottamaansa erillistä toimeksiantoa (ei saavu paikalle / ei vastaa puhelimeen) tai ilman painavaa perusteltua syytä peruuttaa erillisen toimeksiannon myöhemmin kuin 48 tuntia ennen toimeksiannon alkua, on hän velvollinen korvaamaan X Oy:lle koituvat mahdolliset asiakassopimuksen mukaiset seuraamukset. Sopimus mahdollistaa vastaanotetun tehtävän peruuttamisen ilman sanktiota viimeistään 48 tuntia ennen toimeksiannon alkua. Vastaanotetun tehtävän peruuttamista ei ole pidetty työneuvoston aiemmassa käytännössä merkittävänä työsuhdetta vastaan puhuvana seikkana (ks. TN 1481-20, ään. ja TN 1482-20, ään.). Työneuvostolla ei ole perusteita tehdä tässä asiassa erilaista päätelmää – etenkin, kun kanta on esitetty työneuvoston lausunnoissa hiljattain. Lisäksi on otettava huomioon, että työsuhteessakin voi tulla eteen erilaisia työn esteitä (mm. työntekijän sairastuminen), joiden johdosta vastaanotettua tehtävää ei voida suorittaa. Edelleen on otettava huomioon, että palvelusopimuksen mukaan yhtiöllä on kaikkina aikoina oikeus peruuttaa sellaiset erilliset toimeksiannot, joita freelance-tulkki ei ole vielä toteuttanut. Tällainen yhtiön peruutusosoikeus puolestaan viittaa freelance-tulkin aseman alisteisuuteen ja merkittävään riippuvuuteen X Oy:n toimista ja sen asiakassopimuksista.

Työsopimuslain 1 luvun 1 §:n mukaan työsopimuslain soveltamista ei estä se, että työ tehdään työntekijän kotona tai hänen valitsemassaan paikassa. Säännöksen perustelujen (HE 157/2000 vp, s. 58) mukaan vapaus valita työnteonpaikka tai sen sijainti työnantajan hallinnassa tai

omistuksessa olevien tilojen ulkopuolella ei poista työnantajan mahdollisuutta direktio-oikeuden käyttöön. Oikeussuhteen arvioinnissa ei siis pitäisi olla merkitystä sillä, että freelance-tulkit eivät tee tehtäviään X Oy:n tiloissa. Työn tekeminen yhtiön tiloissa ei olisi mahdollista myöskään siksi, että osa työstä tehdään läsnätulkkauksina muun muassa viranomaisten luona ja tuomioistuimissa.

X Oy on kertonut, että se ei pidä freelance-tulkkejaan työsuhteisina. Näin ollen on pidettävä selvänä, että freelance-tulkkien ja yhtiön työsuhteisten tulkkien sopimukset ja muun muassa työn organisointitapa ja korvausten maksutavat poikkeavat toisistaan. Työsuhteen ja itsenäisen yrittäjyyden rajanvetoa ei näin ollen voida tehdä vertaamalla mainittuja eri tulkkiryhmiä työn järjestelyjä keskenään.

Ainakaan edellä esille tuodut tosiseikat eivät ole työneuvoston käsityksen mukaan sellaisia, joiden johdosta työsuhteen yksittäisten tunnusmerkkien täyttävää freelance-tulkin ja X Oy:n välistä oikeussuhdetta ei olisi perusteltua pitää työsuhteena.

Palvelusopimuksen mukaan freelance-tulkki on vastuussa siitä, että hän hoitaa tehtävän tulkin ammattisäännösten ja ammattietiikan (code d'honneur), samoin kuin X Oy:n arvojen mukaisesti. Jos freelance-tulkki ei suorita palveluaan toimeksiannon kuvauksen mukaisesti tai menettelee tulkin ammattisäännösten ja ammattietiikan vastaisesti, joutuu hän maksamaan yhtiölle sen asiakkaalleen annetun hyvityksen johdosta sopimussakkoa ja vahingonkorvausta. Freelance-tulkin palkkiota vähennetään myös myöhästymisen johdosta sopimussakon luonteisesti.

Freelance-tulkin ja X Oy:n väliseen sopimukseen on otettu ehtoja, joiden johdosta mahdolliset yhtiön asiakkaalle maksettavaksi tulevat korvaukset säilytetään freelance-tulkin maksettaviksi. Ottaen huomioon pyrkimyksen ”ketjuttaa” mahdollisia korvauksia, ei palvelusopimuksen ehtojen voida katsoa viittaavan tältä osin itsenäisen yrittäjän taloudelliseen riskiin. Asiassa ei ole tullut ilmi myöskään muita itsenäisen yrittäjätyön aineellisia tunnusmerkkejä. Näin ollen asiassa ei työneuvoston käsityksen mukaan ole kokonaisarvioinnin tai -harkinnan tarvetta.

Työaikalain 2 §:n 1 momentin soveltamisesta

Työaikalain 2 §:n 1 momentin johdantolauseen mukaan työaikalakia ei, lukuun ottamatta sen 15 §:n 3 ja 4 momenttia, sovelleta työntekijään, jonka työaika ei ennalta määritellä eikä työajan käyttöä valvota ja joka siten voi itse päättää työajastaan. Mainitun työaika-autonomian täyttymisen ohella kysymys on oltava jostakin lainkohdan kuusikohtaisessa luettelossa mainitusta työstä. Luettelon 4 kohdan mukaan työaika-autonomian täytyessä työaikalakia ei sovelleta työhön, jota siihen liittyvien toiminnan erityispiirteiden vuoksi tehdään sellaisissa oloissa, ettei voida katsoa työnantajan asiaksi valvoa siihen käytettävän ajan järjestelyjä.

Jotta työsuhteisen freelance-tulkin työ jäisi työaikalain soveltamisalan ulkopuolelle, on sen ensinnäkin täytettävä työaikalain 2 §:n 1 momentin johdantolauseessa olevat yleiset työaika-autonomian kriteerit. Säännöksen perustelujen (HE 158/2018 vp, s. 69–70) mukaan työaika-

autonomialla tarkoitetaan työntekijän oikeutta itse päättää työajastaan, eli työntekijän työaikaa ei ennalta määritellä eikä hänen työajan käyttöään valvota. Soveltamisalapoikkeusta koskeva arviointi on tehtävä aina yksittäistapauksittain kokonaisharkinnalla. Käytännössä työaikalain ulkopuolelle jäämisen edellyttää, että työntekijälle ei ole tosiasiallisesti määritelty säännöllistä työaikaa, jota hänen tulee noudattaa. Arvioinnissa on kiinnitettävä huomiota nimenomaan työntekijän tosiasiallisiin mahdollisuuksiin vaikuttaa työaikansa pituuteen ja sijoitteluun. Ratkaisevaa ei ole se, että työsopimukseen ei ole merkitty työaikaa tai että työnantaja vain ilmoittaa, että työajan käyttöä ei aktiivisesti seurata. Työntekijällä ei ole säännöksessä tarkoitettua työaika-autonomiaa eli tosiasiallista vapautta päättää työajastaan silloin, kun työnantaja direktio-oikeutensa nojalla määrää työntekijän työsuoritusten tekemisen aikataulusta ja siten työajan käytöstä. Toisaalta silloin, kun työntekijä voi itsenäisesti päättää työaikansa suunnittelusta ja aikataulutuksesta työnantajan laatiman tavoiteaikataulun puitteissa, hänellä voi olla työaika-autonomia.

Nyt käsillä olevassa tapauksessa on tullut esille, että freelance-tulkin vastaanottama tulkkauustyö on aikaan sidottu. Se on suoritettava tiettyinä tilattuna ajankohtana (päivämäärä ja kellonaika) joko etänä tai paikan päällä läsnä ollen. Kysymys ei ole työstä, jonka ajasta ja suoritustahdista freelance-tulkki voisi itse vapaasti päättää. Kuten edellä on käynyt ilmi, ei X Oy laadi työvuoroluetteloita tai vastaavaa suunnitelmaa freelance-tulkille. Sillä ei ole kuitenkaan merkitystä työaika-autonomian arvioinnissa.

Asiassa on selvitetty, että freelance-tulkki voi itse päättää, milloin hän on käytettävissä tulkkaustoimeksiantojen vastaanottamiseen, mutta vastaanotettujen tulkkaustehtävien suorittamisajankohtaa hän ei voi päättää. Sen sijaan freelance-tulkin on suoritettava vastaanottamansa tehtävä määrättyinä aikana, eikä hän voi siirtää sen suorittamista itselleen sopivampaan aikaan. Freelance-tulkilla ei ole myöskään mahdollisuutta vaikuttaa siihen, milloin X Oy:ltä tulee mahdollisia tulkkaustehtäviä hänen suoritettavakseen tai mikä niiden kesto on, vaan se riippuu yhtiön asiakkaiden tilauksista. Jo tällä perusteella vaikuttaa työneuvoston mielestä selvältä, että työssä ei täyty työaikalain 2 §:n 1 momentin johdantolauseessa tarkoitettu työaika-autonomia. Kun työaika-autonomia ei täyty, ei ole tarpeen tarkastella työaikalain 2 §:n 1 momentin 4 kohtaa.

Lopputulos

Työneuvosto on edellä yleisessä arvioissaan päätenyt siihen, että X Oy:n freelance-tulkkien työ vaikuttaa olevan työsuhteessa tehtyä, ja että asiassa ei ole tarvetta kokonaisharkintaan. Työneuvosto korostaa, että työtä koskevan oikeussuhteen luonne on kuitenkin aina arvioitava yksittäistapauksittain. Lausunnon kohteena olevaa tulkkaustyötä suorittavien joukossa voi siis olla niin työsuhteessa kuin itsenäisenä yrittäjänäkin työtä tekeviä henkilöitä.

Sovelletut lainkohdat

Työaikalain (872/2019) 1 §:n 1 momentti ja 2 §:n 1 momentin johdantolause ja 4 kohta.

Äänestys

Lausunto (ään. 6 – 3) perustuu puheenjohtaja Ahtelan ja jäsenten Douglas, Hjelt, Ilveskivi, Kannisto ja Rautio mielipiteeseen. Jäsen Salonen esitti jäljempänä olevan eriävän mielipiteensä, johon jäsenet Lahti-Leeve ja Kiiski yhtyivät.

ERIÄVÄ MIELIPIIDE LAUSUNTO-OSASTA

Eriävä mielipide koskee molempien asiassa esitettyjen kysymysten osalta sitä, voidaanko työsuhteen tunnusmerkistön täyttymistä ja sen myötä työaikalain soveltuvuutta arvioida usean sadan henkilön osalta. Käsityksemme mukaan työsuhteen tunnusmerkistöjen ja työaikalain soveltamisalan sekä työaikalain 2 §:n 1 momentin tulkinta edellyttää yksittäistapauksen oikeusseikkojen tietämystä ja näin ollen arviointi tehdään aina tapauskohtaisesti ja viime kädessä yleisessä tuomioistuimessa. Lausuntopyynnössä on kysymys satojen Y-tunnuksella toimivien freelance-tulkkien ja yhtiön välisen sopimussuhteen oikeudellisen luonteen arvioinnista, eikä työneuvostolla ole ollut tietoa yksittäisiä oikeussuhteista, niiden tosiseikoista, erityispiirteistä tai tietoa tosialliseen työntekoon liittyvistä seikoista. Näin ollen käsityksemme on, että lausuntopyynnön kohteena olevassa freelance-tulkkien joukossa saattaa olla sekä työsopimussuhteisia työntekijöitä että yrittäjiä ja siten työaikalain soveltamisalan piiriin kuuluvia ja sen ulkopuolella olevia henkilöitä.

Asiassa ei ole ollut kuultavina yksittäisiä freelance-tulkkeja eikä heiltä ole muutoinkaan hankittu tai saatu selvitystä.

Asiassa saadun selvityksen mukaan yhtiö on 1.7.2021 lukien tarjonnut toimeksiantoja vain niille, joilla on Y-tunnus. Tätä ennen sillä oli sekä Y-tunnuksellisia että Y-tunnuksettomia freelance-tulkkeja. Koska sopimuksista tai muusta käytännöstä ennen 1.7.2021 ei ole esitetty selvitystä, ei muutoksen merkitykseen voida ottaa kantaa.

Y-tunnuksen omaava freelance-tulkki solmii yhtiön kanssa toistaiseksi voimassa olevan palvelusopimuksen, jossa on tulkkauspalveluiden hankintaa ja toimitusta koskevia ehtoja (muun ohessa tulkkauksen toteutus ja laatu, peruutusehdot sekä palkkio ja laskutus). Sopimuksen mukaan jokaisen toimeksiannon sisältö, aikataulu, arvioitu tuntimäärä ja muut tarkemmat tiedot sovitaan erikseen toimeksiantokohtaisesti. Tulkkaustehtävän tarjoaminen tapahtuu yhtiön sähköisen järjestelmän tai sovelluksen kautta. Saatuaan tulkkaustehtävää koskevan tarjouksen freelance-tulkki voi joko ottaa sen vastaan tai ilmoittaa, ettei ole ylipäänsä käytettävissä.

Y-tunnuksella toimiva freelance-tulkki ei ole sitoutunut palvelusopimuksella tai muutoinkaan tekemään työtä eikä yhtiö ole sitoutunut tarjoamaan tiettyä määrää tulkkaustehtäviä. Freelance-tulkki merkitsee käytettävissä olonsa sähköisen tulkkisovelluksen kalenteriin ja hän voi vielä yksittäisen työtarjouksen kohdalla päättää, ottaako hän sen hoidettavakseen. Freelance-tulkki saa itse päättää, ottaako hän yhtiön tarjoaman työn vastaan ja milloin ylipäänsä on käytettävissä tehtävien tarjoamista varten ja voi tehdä toimeksiantoja muillekin tilaajille ilman yhtiön lupaa. Tulkki ei voi ilman yhtiön lupaa siirtää vastaanottamaansa tulkkaustehtävää toiselle henkilölle, mutta hän voi kuitenkin perua jo vastaanottamansa tulkkaustehtävän ilman seuraamuksia. Palkkio tehdystä työstä freelance-tulkille on sovittu maksettavaksi tehtäväkohtaisesti.

Työaikalain 1 §:n 1 momentissa säädetyn mukaan lakia sovelletaan työsopimuslain (55/2001) 1 luvun 1 §:ssä tarkoitetun työsopimuksen perusteella tehtävään työhön. Työaikalain soveltuminen yhtiön Y-tunnuksella toimivaan freelance-tulkkiin edellyttää sen arvioimista, täytyykö työsopimuslain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa säädetty soveltamisalamääritelmä tosiasiallisesti työtä tehtäessä.

Lausuntopyynnön kohteena olevassa asiassa todetut tosiseikat ovat yhteisiä suurelle joukolle Y-tunnuksella toimivia freelance-tulkkeja, eikä työneuvostolla ole tietoa yksittäisistä oikeussuhteista, niiden tosiseikoista, erityispiirteistä tai tietoa yksittäisten oikeussuhteiden tosialliseen työntekoon liittyvistä seikoista. Lausuntopyynnössä on kysymys satojen Y-tunnuksella toimivien freelance-tulkkien ja yhtiön välisten sopimussuhteiden oikeudellisen luonteen arvioinnista.

Katsomme, että Y-tunnuksella toimivan freelance-tulkin työ yhtiölle saattaa yksittäisen oikeussuhteen tosiseikoista riippuen olla joko työsuhteista tai yrittäjänä tehtyä työtä. Nyt käsillä olevaa tulkkaustyötä tekevien joukossa voi siis olla niin työsuhteessa kuin itsenäisenä yrittäjänäkin työtä tekeviä henkilöitä. Näin ollen yksittäisen Y-tunnuksella toimivan freelance-tulkin ja yhtiön välisen sopimussuhteen luonne ja sen myötä työaikalain soveltaminen tulee arvioida aina tapauskohtaisesti ja tarvittaessa työsopimuslain 1 luvun 1 §:ssä tarkoitetulla kokonaisharkinnalla.

Tarkastelemme seuraavassa yleisesti työsuhteen tunnusmerkistön täyttymistä asiassa esiin tulleiden seikkojen näkökulmasta, mutta kunkin yksittäistapauksen oikeudellinen arviointi on tehtävä viime kädessä yleisessä tuomioistuimessa.

Käsityksemme mukaan työsopimuslaissa tarkoitettu sopimustunnusmerkki voi puitesopimusta käytettäessä täytyä silloin, kun työn tekemiseen sitoudutaan tai työ aloitetaan. Mielestämme asiassa on selvää, että työsuhteen tunnusmerkeistä täyttyy työn tekeminen toiselle vastiketta vastaan. Käsityksemme mukaan asiassa ei vaikuta olevan epäselvyyttä myöskään henkilökohtaisesti-tunnusmerkin täyttymisestä. Asiassa esitetyn palvelusopimuksen mukaan freelance-tulkilla ei ole oikeutta palkata alihankkijoita tai muita kolmansia osapuolia suorittamaan toimeksiantoa ilman yhtiön etukäteen antamaa kirjallista suostumusta. Edellytys johtuu tehtävän luonteesta ja mahdollisesti asiakkaan tulkille asettamista edellytyksistä, joiden perusteella toimeksiantoa on tarjottu juuri nimenomaiselle tulkille henkilökohtaisesti.

Mielestämme asiassa jää kuitenkin epäselvyyttä siitä, täytyykö työsopimuslain edellyttämä ns. direktiotunnusmerkki eli työn tekeminen työnantajan johdon ja valvonnan alaisena. Kyse on työnantajan oikeudesta määrätä mitä työtä, missä, milloin sekä millä tavalla työ tehdään. Työnantajalla on työsuhteessa oikeus valvoa, että työntekijä noudattaa työn suorittamista annettuja ohjeita ja määräyksiä. Työn johtamisen ja valvonnan asteen tai toteutumistavan vaikutus ei ole kuitenkaan aina helposti määriteltävissä, sillä työn johtoa ja valvontaa tilaajan taholta tapahtuu myös yrittäjäasemassa tehtävässä työssä. Useille eri aloilla toimiville yrittäjille annetaan tarkkoja ohjeita työn tekemiseksi, mutta johto ja valvonta kohdistuu yleensä erityisesti työn lopputulokseen, eikä välttämättä työn suorittamisen tapoihin ja ajankohtaan. Toisaalta työsuhteessakaan työnantajan ei aina edellytetä konkreettisesti ja yksityiskohtaisesti johtavan ja

valvojan työntekijän työtä. Direktiotunnusmerkistön täyttymisen ei ole katsottu edellyttävän työnjohto-oikeuden tosiasiallista käyttämistä, vaan oikeuden ja mahdollisuuden siihen on katsottu riittävän.

Asiassa on tullut ilmi, että freelance-tulkkien joukossa on myös yhtiömuodossa toimivia tulkkeja. Käsityksemme mukaan osakeyhtiön kautta toimivan freelance-tulkin ja Y-tunnuksella toimivan freelance -tulkin kanssa sovittavissa ehdoissa tai työsuorituksen sisällössä tai siihen liittyvissä seikoissa ei ole muuta eroa kuin yhtiömuoto. Tämä tulee ottaa huomioon direktiotunnusmerkkiä arvioitaessa.

Työsopimuslain muutosta koskevassa hallituksen esityksessä (HE 215/2022 vp, s. 29) on todettu, rajanveto työn johtamisen ja valvonnan vaikutuksesta oikeussuhteen luonteeseen voi olla erityisen vaikeaa silloin, kun itsenäisen yrittäjän työ koostuu pelkästään työnsuorittajan henkilökohtaisesta työpanoksesta/osaamisesta/ammattitaidosta. Muun muassa tällöin oikeussuhteen arviointi edellyttää hallituksen esityksen mukaan työnsuorittajan asemaan vaikuttavien tai sitä määrittävien työnteon olosuhteiden kokonaisvaltaista tarkastelua. Käsityksemme mukaan lausuntopyynnön kohteena oleva freelance-tulkin työ koostuu pelkästään työnsuorittajan henkilökohtaisesta työpanoksesta/osaamisesta/ammattitaidosta ja näin ollen oikeussuhteen arviointi edellyttää työnsuorittajan asemaan vaikuttavien tai sitä määrittävien työnteon olosuhteiden kokonaisvaltaista tarkastelua.

Käsityksemme mukaan asiassa ei voi jättää huomioimatta, että freelance-tulkit ja yhtiö ovat palvelusopimuksessa sopineet, että kysymyksessä ei ole työsuhde. Työsopimuslain 1 luvun 1 §:n mukaan tulkinnanvaraisissa tilanteissa työsuhteen olemassaolo arvioidaan kokonaisuutensa ottamalla huomioon työn tekemisen ehdot, olosuhteet, joissa työtä tehdään, osapuolten tarkoitus oikeussuhteen luonteesta sekä muut osapuolten tosiasialliseen asemaan oikeussuhteessa vaikuttavat seikat. Lainkohdan mukaan osapuolten tarkoitus on yksi huomioitavista tekijöistä ja käsillä olevassa asiassa selvää on, että osapuolten tarkoituksena on ollut, että kysymyksessä ei ole työsuhde ja tämä on huomioitava arvioinnissa.

Freelance-tulkki voi itse vapaasti päättää milloin hän ottaa vastaan toimeksiantoja. Hän voi myös olla kokonaan vastaanottamatta toimeksiantoja ja sanktioitta peruuttaa jo vastaanottamansa toimeksiannon. Työsuhteessa näin ei voi toimia seuraamuksetta tai ilman perusteltua syytä poissaololle. Freelance-tulkki saa myös itse päättää millä tavalla toteutettavia toimeksiantoja hän ottaa vastaan.

Yhtiöllä on luonnollisesti tiedossaan freelance-tulkin yhtiöltä saaman tulkkaustehtävän aika ja paikka sekä toteutustapa, koska yhtiö tarjoaa freelance-tulkille omilta asiakkailtaan tulleita aikaa ja paikkaan sekä tiettyyn toteutustapaan sidottuja toimeksiantoja. Mielestämme on huomioitava, että yhtiö ei kuitenkaan määrittele toimeksiantoon kuluvaan aikaan, eikä aikaan, joka tulkilla voi kuluu toimeksiantoon valmistautumiseen ja taustatöihin. Yhtiö ei myöskään määrittele tulkkaustehtävän aikataulua, vaan määrittelyn tekee asiakas.

Yhtiö ei voi määrätä tehtävään ketä tahansa kyseistä kieltä hallitsevaa tulkkiä. Yhtiö etsii sopivan tulkin asiakkaan asettamien vaatimusten mukaisesti ja tarjoaa toimeksiantoa tulkille. Toimeksiannot eivät ole freelance-tulkkien valittavissa, mutta niiden vastaanottaminen on vapaaehtoista.

Annetun selvityksen mukaan yhtiö ohjeistaa freelance-tulkkeja yleisesti kaikkien toimeksiantojen osalta muun muassa tulkkausetiikasta sekä toimeksiannon yksityiskohdista. Mielestämme kyseinen yleinen ohjeistus muistuttaa franchising-yrittäjille annettavaa ohjeistusta ja liittyy yleisesti tulkin työhön sekä tulkkeja koskeviin yleisiin eettisiin ohjeisiin, eikä tämän tasoinen ohjeistaminen siten ole selkeä osoitus työsuhteesta.

Freelance-tulkit raportoivat suoritettujen tulkkaustoimeksiantojen keston yhtiölle laskutusta varten. Toisin kuin yhtiössä työskentelevät työsuhteiset tulkit, freelance-tulkki saa työstään korvauksen sen jälkeen, kun asiakas on hyväksynyt toimeksiannon.

Katsomme, että freelance-tulkkien ja yhtiön välisessä oikeussuhteessa on mahdollisuus työn johtoon ja valvontaan, mutta käsityksemme mukaan esille on tullut kyseistä työsuhteen tunnusmerkkiä horjuttavia tosiseikkoja ja yksityiskohtia. Johto ja valvonta -tunnusmerkin täyttyminen ja siten kaikkien työsuhteen tunnusmerkkien täyttyminen jää epäselväksi.

Käsillä on tilanne, jossa kaikissa yksittäistapauksissa oikeussuhteen luonnetta ei voida ratkaista pelkästään työsopimuslain 1 luvun 1 §:n 1 momentin ensimmäisen virkkeen mukaisilla työsuhteen tunnusmerkeillä. Katsomme, että tunnusmerkistön tarkastelun jälkeen freelance-tulkin asema voi yksittäistapauksessa jäädä siten epäselväksi tai tulkinnanvaraiseksi, että oikeussuhteen luonnetta tulee jokaisessa yksittäistapauksessa arvioida viime kädessä työsopimuslain 1 luvun 1 §:n 1 momentin toisen virkkeen mukaisella kokonaisharkinnalla, jota koskeva säännös lisättiin lakiin 1.7.2023. Tulkinnanvaraisissa tilanteissa työsuhteen olemassaolo tulee lain muutosta koskevan hallituksen esityksen mukaan ratkaista kokonaisharkinnalla, jossa otetaan huomioon työn tekemisen ehdot, olosuhteet, joissa työtä tehdään, osapuolten tarkoitus oikeussuhteen luonteesta sekä muut osapuolten tosiasialliseen asemaan oikeussuhteessa vaikuttavat seikat. Yksittäisessä tulkintatilanteessa voidaan ottaa huomioon myös muita sellaisia tekijöitä, joiden avulla voidaan arvioida työnsuorittajan epäitsenäistä tai itsenäistä asemaa työntekosuhteissa (HE 215/2022 vp, s. 28).

Annetun selvityksen mukaan freelance-tulkin palkkio määräytyy vakioehtojen mukaan, joten tulkki ei itse voi toimeksiantokohtaisesti määrätä palkkionsa suuruudesta. Tämä seikka ei viittaa itsenäiseen yrittäjätyöhön. Toisaalta itsenäinen yrittäjäkin voi sopia asiakkaansa kanssa toimeksiantokohtaisista kiinteistä hinnoista. Itsenäiseen yrittäjätyöhön viittaa puolestaan se, että yhtiön mukaan freelance-tulkille maksettava korvaus on merkittävästi suurempi kuin sen työsuhteisen tulkin palkka. Työneuvosto on aikaisemmassa käytännössä tuonut esille, että työstä maksettavan korvauksen suuruus verrattuna samasta työstä työsuhteessa maksettavaan palkan suuruuteen, voi viitata siihen, että tarkoitus on ollut sopia itsenäisen yrittäjän työstä (TN 1293-93). Vaikka freelance-tulkille maksettavan korvauksen suuruuteen voi vaikuttaa usea eri seikka,

käsityksemme mukaan työsuhteisen tulkin palkkaa huomattavasti suurempi korvaus on osoitus siitä, että korvauksessa on otettu huomioon yrittäjän vastuulle kuuluvien maksujen suorittaminen.

Freelance-tulkit käyttävät työssä omia työvälineitään ilman korvausta ja kantavat niistä aiheutuvan taloudellisen riskin, mikä käsityksemme mukaan viittaa yrittäjätööhön. Työsuhhteessa on tyypillistä, että työnantaja hankkii työssä tarvittavat työvälineet ja vastaa niiden kunnossapidosta. Jos työsuhhteessa on sovittu omien työvälineiden käytöstä, on käsityksemme mukaan tavanomaista, että käytöstä maksetaan työntekijälle korvausta.

Freelance-tulkit voivat tehdä tulkkaustyötä vapaasti myös muille toimijoille ja myös yhtiön kilpailijoille toisin kuin työsuhhteessa toimivien olisi mahdollista. Yhtiön mukaan valtaosa freelance-tulkeista suorittaa toimeksiantoja useille eri tulkkausalan toimijoille. He myös markkinoivat itse palveluitaan ja myyvät niitä suoraan asiakkaille.

Palvelusopimuksen ehdot toimeksiannon perumisesta viittaavat mielestämme yrittäjäsuhhteeseen ja yrittäjäriskiin, samoin kuin sopimusehdot vahingonkorvauksesta ja sopimussakosta. Palvelusopimuksen mukaan yhtiöllä on oikeus peruuttaa sellaiset toimeksiannot, joita freelance-tulkki ei ole vielä toteuttanut, eikä palkkiota tällöin makseta. Myös yhtiön peruutusosoikeus viittaa käsityksemme mukaan yrittäjäsuhhteeseen ja yrittäjäriskiin. Jos freelance-tulkki ei suorita palveluaan toimeksiannon kuvauksen mukaisesti tai menettelee tulkin ammattisääntöjen ja ammattietiikan vastaisesti, joutuu hän palvelusopimuksen mukaan maksamaan yhtiön asiakkaalle antaman hyvityksen johdosta yhtiölle sopimussakkoa ja vahingonkorvausta. Freelance-tulkin palkkiota vähennetään myös myöhästymisen johdosta sopimussakon luonteisesti. Katsomme, että palvelusopimuksen korvausvelvollisuuksia koskevien sopimusehtojen voidaan katsoa viittaavan itsenäisen yrittäjän taloudelliseen riskiin.

Itsenäisen yrittäjyyden tunnusmerkkejä ei ole säädetty laissa. Yrittäjätoiminnalle tyypilliset tunnuspiirteet voidaan jakaa aineellisiin ja muodollisiin. Työsopimuslain muutosta koskevassa hallituksen esityksessä (HE 215/2022 vp, s. 29–30), todetaan, että ainoastaan kun työntekosuhteen aineelliset tosiseikat osoittavat toiminnan harjoittamista omaan lukuun, voidaan kokonaisharkinnassa antaa merkitystä erilaisille muodollisille tosiseikoille, kuten yhtiön tai toiminimen perustamiselle, työnsuorittajan ilmoittautumiselle ennakkoperintärekisteriin, yrittäjän eläkevakuutuksen ottamiselle ja arvonlisäveron perimiselle. Edelleen hallituksen esityksen mukaan merkitystä on erityisesti sillä, toteutuuko yrittäjätöksi luokitellussa työssä yrittäjän taloudellinen riski. Toiminnan luonteella on kuitenkin merkitystä taloudellisen riskin toteutumista arvioitaessa. Esimerkiksi työnsuorittajan henkilökohtaiseen ammattiosaamiseen perustuvassa työssä, kuten freelance-tulkin työssä, ei välttämättä edellytetä taloudellisia investointeja välineisiin, raaka-aineisiin tai työtiloihin. Tällöin vastuu toiminnan taloudellisen riskin kantamisesta perustuu nimenomaan työnsuorittajan henkilökohtaiseen osaamiseen ja panostukseen ja sen näkymiseen liiketoimintaa tai työn tekemistä koskevissa ratkaisuisissa (ks. KKO 2009:65).

Työsopimuslain muutosta koskevan hallituksen esityksen (HE 215/2022 vp, s. 30) mukaan oikeussuhhteessa on selvästi yrittäjyyteen viittaavia piirteitä, jos työnsuorittajan asemaa leimaa

toiminnan itsenäisyys, yleisyys, julkisuus, taloudellinen sitoutuminen, vapaus ja oikeus järjestellä työ ja toiminnan puitteet pääosin itsenäisesti. Myös oikeus tarjota palveluksia ja tehdä toimeksiantoja muille tahoille on merkki aseman itsenäisyydestä samoin kuin vastikkeen suuruus suhteessa työn teettäjän muille maksettaviin korvauksiin osoittaa tarkoituksena olleen, että työn suorittaja hoitaa itse vakuutusveloitteensa. Myös työn tekeminen omissa tiloissa tai omilla välineillä puoltavat yrittäjyyttä. Työnsuorittajan epäitsenäisyys voi puolestaan ilmetä mm. siten, että vapautta ottaa vastaan muita toimeksiantoja on rajoitettu ja työnteettäjä ohjeistaa ja määrittelee työn tekemisen tavat tai työhön ei liity toimintaan sidottua taloudellista riskiä. Toisaalta työhön, jossa tarjotaan omaan ammattitaitoon perustuvia palveluja, ei välttämättä ole sijoitettu ainakaan huomattavaa pääomaa. Käsityksemme mukaan yrittäjän vapauteen ei itsestään selvästi kuulu mahdollisuutta käyttää tarvittaessa apulaisia, eikä ainakaan sijaisia, ilman työnteettäjän kuulemista. Ratkaisevaa on tehtävän työn luonne ja asiakkaan vaatimukset.

Freelance-tulkin töiden järjestelyssä on työsuhdetta puoltavia seikkoja, mutta myös useita seikkoja, jotka puoltavat oikeussuhteen luonteen olevan muu kuin työsuhde. Yhtiön toimeksiantoja voivat suorittaa freelance-tulkkien lisäksi myös yhtiön työsuhhteessa olevat tulkit. Freelance-tulkkien ja työsuhteisten tulkkien sopimukset ja muun muassa työn organisointitapa ja korvausten maksutavat poikkeavat toisistaan. Käsityksemme mukaan eri tulkkiryhmien työn järjestelyjen ja tosiseikkojen eroavaisuuksia tulee käyttää kokonaisharkinnassa huomioon otettavana seikkana. Työsopimuslain muutosta koskevassa hallituksen esityksessä (HE 215/2022 vp, s. 28 ja 30) on todettu merkitystä olevan muun muassa sillä, vastaavatko tehtävät muiden samalle työn teettäjällä työtä tekevien tehtäviä tai liittykö niihin joitakin sellaisia erityispiirteitä, jotka vaikuttavat oikeussuhteen arviointiin ja edelleen on todettu huomioon otettavana seikkana se, poikkeako työnsuorittajan asema työn teettäjän palveluksessa olevien työsuhteisen henkilöstön asemasta.

Katsomme edellä mainituista syistä, että yksittäisen Y-tunnuksella toimivan freelance-tulkin työssä on selkeitä yrittäjämäisiä piirteitä, jotka horjuttavat työsuhteen tunnusmerkistön täyttymistä. Yhtiön välisen sopimussuhteen luonne ja sen myötä työaikalain soveltaminen tulee siten arvioida aina tapauskohtaisesti tarvittaessa kokonaisharkinnalla ja viime kädessä yleisessä tuomioistuimessa.

Oikeudellinen arvio työaikalain 2 §:n 1 momentin soveltumisesta

Mikäli yksittäisessä tapauksessa kyseessä katsottaisiin olevan työsuhhteessa tehtävä tulkkaustyö, on työsuojeluviranomainen pyytänyt työneuvostoa lausumaan siitä, voisiko työ jäädä työaikalain soveltamisalan ulkopuolelle työaikalain 2 §:ssä säädetyn perusteella. Tässä yhteydessä tulee tarkasteltavaksi työaikalain 2 §:n 1 momentissa edellytetyn niin sanotun työaika-autonomian täyttyminen ja tarvittaessa se, on kysymys lain 2 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettusta työstä.

Jotta työsuhteisen freelance-tulkin työ jäisi työaikalain soveltamisalan ulkopuolelle, on sen ensinnäkin täytettävä työaikalain 2 §:n 1 momentin johdantolauseessa olevat yleiset työaika-autonomian kriteerit. Säännöksen perustelujen (HE 158/2018 vp, s. 69–70) mukaan työaika-autonomialla tarkoitetaan työntekijän oikeutta itse päättää työajastaan, eli työntekijän työaika ennalta määritellä eikä hänen työajan käyttöönsä valvota. Soveltamisalapoikkeusta koskeva arviointi on tehtävä aina yksittäistapauksittain kokonaisharkinnalla.

Käsityksemme mukaan niissä yksittäistapauksissa, jossa työsuhteen tunnusmerkistö täyttyisi, viittaavat esille tulleet seikat enemmän siihen, että työsuhteessa tehtävä tulkkaustyö olisi työaikalain soveltamisalalla. Yhtiöllä on mm. käytössään tieto, joka mahdollistaa freelance-tulkin työajan käytön tilatun tulkkaustapahtuman aikana ja freelance-tulkin vastaanottama tulkkaustehtävä on tarkasti aikaan sidottu eikä tulkki voi itse päättää siitä. Tieto tehtävän suorittamisen ajankohdasta, tilatusta pituudesta ja siitä, onko kysymys etä- vai läsnä toteutettavasta tulkkauksesta, on yhtiön käytössä etukäteen. Tulkin on myös oltava asiakkaan käytössä koko tilattu aika, eikä tulkki saa poistua läsnä ollen toteutetusta tulkkaustilanteesta ilman asiakkaan edustajan antamaa lupaa. Asiakas voi osoittaa freelance-tulkille muita tulkkauksia varatulle ajalle, mikäli edellinen tulkkaus loppuu aikaisemmin ja tilattua aikaa on riittävästi jäljellä.

Lausuntopyyntöä kohteessa olevassa tapauksessa kokonaisharkintaa yksittäistapauksittain ei kuitenkaan ole voitu tehdä, koska työneuvostolle esitetty lausuntopyyntö koskee useampaa sataa Y-tunnuksella toimivaa freelance-tulkkia. Näin ollen käsityksemme mukaan tulkinta edellyttää yksittäistapauksen tosiseikkojen tietämystä ja arviointi tehdään aina tapauskohtaisesti ja viime kädessä yleisessä tuomioistuimessa.